

НОВА ИСКРА

С пролећа

— МИЛОШ Л. ЋИРКОВИЋ —

Јесен се лагано спуштала. Са високога дрвећа не-стајало је свакога дана све више зеленог лишћа. Тужно је стајало оно тако јадно и огољено и као да је тихо жалило за својом зеленом одећом. Свакога дана све се више кунило пожутело, раскидано лишће испод снажних гранатих растова; ветар га је онда прихватао, носио и даље развејавао по црним изобразаним њивама, по осушеним и коровом обраслим ливадама, по раскаљаним путевима и плитким јаругама пуним блата и муља.

Покадшто, када би ветар јаче завејао, слениле би се још више једна другој водене капице, којима изобилувахе влажни и тешки ваздух и онда би се на земљу спустиле као дуга, досадна и монотона јесења киша. Она је изгледала тада тако фина и игличаста, да се и само небо губило испод њезина сивог и густог по-

ЊЕГОВО ВЕЛИЧАНСТВО КРАЉ СРБИЈЕ

ПЕТАР I.

кривача. Бива да преко целог дана не угледаш да се небо зацпапи, а она капље тако лагано и куну се по одећи као сиво, игличасто наперје, чија се мокрина постепено провлачи кроза саме хаљине а од тешке влаге и студени цела снага задрхће.

Колико туге беше у њезину лаганом и одморе-ном паду! Као да је природа једала за својим изгубљеним и умрлим накитом зеленила и живота; као да је велико крунато дрвеће лило своје тешке сузе за богатим лишћем, за топлим сјајним сунцем; као да је у целој шуми нестало радости, јер јој нишчезоше лагано једно за другим и мирисне саветле ноћи и јасне песме чобанске. Она је плакала сама, мирна, удубљена у своје ћутање у празном и пустом пространству, у коме је сама усамљеност певала своју гробну песму и пустиш ширила своје мрачно крило.

А од дугих јесењих киша нашла Морава текла је још брже и мутније, у неком љутитом бесу и у сво-

joj uzburkanoj utrobi često dađe pronosila i inčunano mlado drveće i mnoge stogove od kukuruzovine i свакојаки лом и муљ. Празно беше на њеним обалама: дуги ред ниских врба и високих топола оборно своје танко грање до саме површине водене, те га и поле јачи талас додира и плаче; на песку и каменитом сируду црнео се само грдан и непроходан муљ нанет од њене набујалости после дугих мокрина; њиве су изгледале тужне и жалосне као расејани гробови са безбројним крстовима, црне и голе. Јер народ, бојећи се поплаве, беше још за рана уклонио густе стогове kukuruzovine и сад су само остајали ниски оаци са тупим и кратким стабљикама. И тако свуда у округ, докле год око допире.

И ноћ лагано пада, без оног поступног прелаза са сумраком, увијајући у свој мрачни покривач и пространо широко поље и високе обале и хучну и бесну Мораву. Киша што изби са самом зором, не престаде цели дан, но је падала и даље, и у мирном, незаталасаном простору чуло се само њено тихо плескање о лишће и воду у плитким јаругама, помешано са хуком бразе Мораве. На пољу помрчина као тесто, да је тешко и десет корака мањи у напред. И само око људско навикнуто на овај крај и стазе могло би се са поузданошћу пустити на пут.

Дуж целе области нигде светлости. Само би овде онде засветлило слабачки жијак кроз узани прозорчић у једној од воденица на левој обали Моравиној. Унутра у воденици седео је на малој треножној столици покрај полуугашене ватре млад сељак и својим великим ножем дељао држак за врбову котарицу. Кроз уста пропуштао је звуке неке тужне песмице што је само два три това имала, налик на потмули звук у звона. Занет својим послом он и не види, како се у млаком пенелу расплињују крупне кишне капље што кроз димњак упадаху, нити пак како влажно дрво све јаче пишти и ватра се све више гаси.

Могло му је бити око 23 године; младић крупна раста и пераста, челична добро очувана здравља, са бујном снагом у целом телу, што се нарочито испољавало у снажним, развијеним мишицама. Капе не имађаше на глави, те му се густа црна коса обиљем просијала по ситном принурастом лицу и јаком снажно развијеном врату. Беше то обични тип онога краја: са крупним црним очима, али које — да ли због јада и невоље још у раној младости — не гледају пламом страсти и живота, већ се у њима пре огледа извесан прелив сете и меланхолије; чело високо и више обрва јако испунчено; нос према сразмери малог, ситнога лика могао би се рећи пре велики него мали, а дубока и снажно повучена црта око усана говорила је јасно о снажној, притајеној вољи, оној моћној сили што и посред највећих невоља погнуте главе у напред гледа. Био је у оделу онога краја: у црним чакширама и црном кратком гуњу који око паса не беше припасан и утегнут, већ слободан и удесан за кретање. На ногама је имао лепо израђене сеоске опанке са ишараним преплетима на врху, а око листова шарене вуњене чарупе, са белим подвезицама више њих.

Родом је био из оближњег села; без оца и мајке сам. Изгубивши матер пре неколико година, он остави село, продаде кућу и кућниште и са свим се настани на трлу које од села беше удаљено за добар час хода. Овде се занимао око оно мало своје земљице; живео је просто и већим делом у обичној воденици коју беше од оца наследио, па не хотећи је продавати, сроди се потпуно са послом. То пак учини да су сељаци већином к њему долазили, остављајући „парњачу“ горе у селу. А зими, кад се Морава ледила, извлачио би тумбасе и воденицу горе на обалу и онда би се селио у своју колебу. Али и ту му време није узалуд пролазило. За време дугих зимских вечери резао би разну дрвенарију, у чему беше достигао извесан степен самоучке вештине. Да начини јарам, лес и трап за кола, точкове и сву осталу дрвенарију — није било од њега бољег мајстора у целом околу. На тај начин живео је са са сељацима у некој врсти размене: они су му имање сејали и радили, а чим би пролеће гинуло и лед се са Мораве кренуо, остављао би он своју дрвенарију и колебу и поново у воду стављао тешке тумбасе. И точак би се поново стао кретати у његовој узаној воденици, а он сав бео од брашна, звиждукао би и весело се шалио са помешарима...

Он остави врбови држак, разгари више ватру и дигнувши се лагано са столице, отвори врата на колеби. Ветар снажно најури хладну струју ваздуха унутра, жијак затрепера и он осети на своме лицу мокрину од кише. На пољу беше мрачно као у паклу, ни прст пред оком да распозна. Морава је силно брујала; гвоздени ланци којима воденица беше горе привезана за јаке дрвене стубове, повијали су се лагано и тамо и амо, тако да је цела воденица била у лакој дрхтави. Киша је још непрестано падала, коју је ветар дивље прихватао и носио све даље и даље.

„Да гадна времена, Светитељу наш!“ промрмља сељак и још више издиже лесу којом се долазило до воденице: „Ни пса на пољу да не оставиш!“

Он се тамаи спремаше да затвори врата, кад му се учини да га неко по имену зовну. Он прискочи на обалу и ослушну. Ветар као да се беше часом притајио и он лепо распознаде да га зове неко на оној страни:

„О, Рајко—о—о...!“

Глас се протеже јасно по мркој ноћи и успе да се узнесе над хуком Моравиних таласа.

„Ај, о—о—ој!“... одазва се сељак.

Нема сумње некога је било на оној страни и сада га је ваљало превести. Он поново ослушну. У испрекиданим и поломљеним звуцима могаше разумети, да га неко моли за превоз с оне стране. Брзо и не мислећи се, одврати непознатоме да причека и онда приђе месту, на коме је чуј био везан, ускочи у њ и весла снажно завеслаше по хучној Морави.

И ако се са њом, тако рећи, беше сродио, и ако је познавао њену бујну и плаховиту ћуд, ипак њега стаде много труда да чуј окрене противној обали. Јер било се

В. БУКОВАЦ

ДУБРАВКА

бојати да га матица не ухвати и не занесе, а осим тога много му је сметала и пушта помрчина, те је чун терао потишно на памет. Чун је и без веслања ишао брзо, али је морао гледати да се не спусти сувише доле, јер тамо је обала била и сувише стрма и без спруда, да би се чун испод ње могао зауставити. Очи му се полако свикоше на непробојно црnilо и викину неколико пута гласно, да би могао сазнати где се налази непознати. Пред њим се све јасније распознаваше шлунак и ниско шибље на спруду, и после неколико снажних замахаја, он притера чун са свим пешчаном спрудом, искочи лагано из њега и привеза га за неку врбу.

„Ој, о—ој!...“ узвикну он поново, пошто у мраку не могаше никога видети: „Ко је тамо?“

„Овамо, овамо горе!“ — Он се упути страни од куда је глас долазио. Мало после и он примети у црини неку женску прилику недалеко од себе.

„О вољо божја! Женска — сама и по овом времену!“ ...

Он јој приђе сасвим близу, назва Бога, а затим јој поможе да уђе у чун. Што га још више пренерази, то беше одојче на грудима непознате жене. Али не имајући времена на шта даље да премисли, одреши чун и поново завесла.

„Не бој се, не бој!“ рече жени која лагано цикну: „Држи се само добро за притку: часком смо на оној страни“.

Сад му је већ било лакше, јер је на другој страни имао светлост у воденици према којој се могао лако управљати, и после кратког времена он се са чуном заустави мало даље испод воденице.

II

Ватра у колеби беше по готову догорела. Киша, што је кроз узани димњак унутра падала, мешала се са малим пешелом и све више влажила и иначе влажна дрва. Лагано и постепено нег се и губио љут дим под мрачном таваницом почађале воденице, овако исто као што се пада лагано губи у тамн јаднога живота.

„Теби је зима?“ упита Рајко видећи је како се сагла и погурила покрај загаселе ватре. Уз то непрестано је увијала неким кратким вуненим огртачем своје одојче које се беше узнемирило и отпочело плакати, бацајући се својим ситним озеблним удовима.

„О да — мокро је на пољу! А после и кисли смо тако дуго. Ни жица на мени није сува. Ова проклета влага као да у саму кожу продире“. Она лагано отпоче пуштати неке неразговетне гласове и одојче нијати, да би га умирила.

„Причекај часком!“ рече Рајко и на ватру метну велики нарамак сувака. Ватра се поново разгоре и пламен се високо уздиже и слабом светлошћу обасја целу унутрашњост у воденици.

Тек сад успе Рајко да сагледа непознату прилику: женску, витку снажну женску са црном, мокрым и сле-

пљеном косом испод шарене повезаче, у простој вуненој хаљини, какве се обично носе по градовима. За чудо, њему дође лице веома познато и он без устезања загледа се дуже, као присећајући се, у њене дубоке и светле очи.

Само што на том мокрым и несумњиво леном лицу не беше осмејка који обично хоће да игра на уснама у женских, кад им је право, ако их когод гледа или ако их ко хвали. Она још јаче пониче главом као стидећи се своје спротиње и свога положаја, и поглед заустави на бледуњавом пламену.

„Еј по Богу!... Ма је ли истина?“ Рајко тек сад беше успео да се сети њене слике. Па и не трудећи се да прикрије своје изненађење, он изрази своје чуђење у самом узвику, у коме беше и дивљења и сажаљења неке притајене радости. Женска се сад приметно осмехну на њега и диже своје велике тужне очи, црне као две јесење тринице.

„Цало, ти си то?“ ...

„Ја!“

„Па зашто се не кажеш, болна? Еј мени, еј! Ко би и то још могао помислити?“

„Чекала сам, хоћеш ли ме познати.“

О светитељу, како је не би познао! Или зар она мисли да је он постао тако забораван? Истина, она је била у туђинском оделу, али ипак, ипак... тако се што не може заборавити. А после, и она се није тако много променила... Све је још исто на њој: и њене лене очи и њена сјајна коса и њено припурасто лице и мала уста са ситним и белим зубима. Само што поглед у ње није био више онај стари: жив, ватрен и као да пламеном шибла, по је више миран, сетан и без чежње. Младост и здравље још у пуној снази, само што се поглед помутнио; само што се уста тужно стисла и на лицу повукла прва бора раног јада и бола.

Али оно одојче на рукама! Рајко не могаше доћи до речи, по је непрестано гледао час у њу, час у ватру. У неколико маха заусте да пита, али му реч не могаше прећи преко усана и он сав застиђен, бојећи се да она није погађала његове намере, погнуо би тада главу и дуже гледао испред себе. Али њој из најмање не беше неугодно од његових зачуђених погледа и радозналости што се очито видела на његову лицу. Она је мирно седела крај ватре и нихала одојче које се беше притајило и заспало. Мисао за мишљу јурила је по њеној уморној глави, о своме старом крају, о своме селу, о својој кући, и најзад о томе како ће је сутра дан у селу дочекати. Да ли ће у онште смети изићи коме на очи, или ће јој се и сама деца насмејати и сви скупа прстом на њу указивати. При тој помисли она скупи своје танке обрве, као кад човек хоће да отера што непријатно од себе, а црне очи засветлише необичним сјајем гнева, љутње и срдитог отпора.

Рајко се најзад спусти на другу столицу покрај ватре и отпоче раснитивати.

„Па од куда сад тако доцкан и по овом времену?“

„Из града.“

„Зар пенке, по Богу?!“

Она се тужно насмеја и превала на њ својим крупним очима.

„О, не! Довезли су ме неки сељаци из Добродола, тамо до друма. А после, морала сам већ пенке овамо преко Раворине ка воденицама. Тешко је ићи на скелу, далеко је, а не може их човек ни извикати. Знала сам да ћу те овде затећи...“

„Ох, да како!“

„А зашто не?... Или мислиш заборавила сам ја твој живот и твоје навике? О, знам ја добро, колико је теби тешко одвојити се од Мораве и воденице.“

И она се без икакве бојазни загледа у његово сетно, нагорело лице и мирно се осмехну.

„Оно истина, тако је, али ипак... видиш како је грозно; ни пса на пољу човек да не остави... Могао сам отићи у колебу и онда би већ теже било...“

„О, ти би чуо већ!... Зато сам и журила тако. — Сачувај Господе, и такву јесен! Врише проклетник преко оне голе пољане, ни ока отворити. Уз то још и таква помрчина, а пут каљав и мокар; једва да се на ногама држиш.“

„Да ли је доцкан већ?“ упита Рајко.

„Није тако. Једва ако има три сата ноћи.“

Заћуташе. На пољу се међава постепено утишавала, али се у воденици још лепо чуло, како таласи ударају о тешке балване. С времена на време потресла би се сва воденица, кад би талас о њу јаче ударио. Сељанка која не беше на то навикнута, погледа га неколико пута престрављено.

„Не бој се, не бој!“ рече Рајко: „ништа неће бити. Познајем ја Мораву и њену људ. Љута је и срдита данас као да све хоће собом да понесе, а сутра ће већ бити мирна и тиха као дете... Али, седимо тако, а ја... Али тако је, кад је човек сам“...

„Но, а шта?“...

„Ти си за цело гладна и уморна, међу тим —“

Рајко имађаше право. Она се од умора једва још држала. Он скочи, разгари ватру још више, дохвати са чађаве полице неколико јаја и отпоче спремати самачку воденичарску вечеру. После краткога времена стави ниску совру испред ње и смешећи се рече, да се ни мало не устручава.

Сељанка сиусти лагано дете покрај себе и отпоче јести. —

„А како у селу?“ упита једући.

„Са свим по старински, мало да се шта ту мења. Ја и сам ређе тамо одлазим и тек ако од помелара чујем штогод. — Знаш ли да ти је наја ту скоро умрла?“

„Знам; јављали су ми у болницу.“

„У болницу!“

„Јест тамо, док сам лежала. И њиве су, веле, већим делом продали. Због пореза, што ли?“

„Ах ја, ах ја! Тешка времена су настала. Мучи се и ради као мрав, невоља непрестано за вратом седи. Један

за другим људи посрћу; ни један горе, али зато сви доле. Ретко да који дан прође без продаје тамо горе у селу. И најсигурнији, што су завезали коју прилику у десет марама, дрхћу и стрепе, да невоља и несрећа и на њихова врата сутра не куцне. Тако ти је у нас.“

„Ко је купио?“

„Марко Јовичин.“

„Зар он?“

„Јесте, он! Оде у бесцење, онако испод руке. Тешко кад до тога дође. Нико да ти се сажали; мари ли когод што ти живиш као нас. А после, и кметови удесили некако са писаром и оним дошљаком, Ђоком Швабом, па буд' зашто. Хој, хој, само да дуга није, а хоће ли у кући бити парче хлеба или не, то је већ друга ствар. И наш газда Тома, Тома Шулењ, оде; ама баш све; ни куће да му оставише.“

„И он?“

„Да шта мислиш? И он, и Василије Ранчићев и Пера Рајић и Манојло Грк, сви тако од реда. А поред њих још и десет, двадесет других. Аргатинка доста!“

Он се јетко осмехну и лагано подиже совру испред ње. Цала очисти своје мокре хаљине и трошнице сману покрај ватре. Најзад седоне онет покрај ватре једно поред другог.

„А дете?“ превали он с тешком муком преко језика и руком показа на одојче.

„Моје и његово.“

„Митрово?“

„Јест, Митрово!“

Он шкргутну зубима тако јако, да га и она чу и уједе се за усну. Цала га погледа, па видовши његово натмурено лице и сведене обрве, као да се још јаче застиде свога незгоднога положаја и погледа на другу страну.

„А он?“

Она махну главом као да није рада о томе говорити, а затим отпоче брзо, непрекидано и као правдајући се:

„Судбина, да моја младост тако прође, шта ли... Знаш и сам како је било... Тешко је о томе говорити, врло тешко... Ја сам хтела једним путем, али судбина изабра други. И кад сам могла видети оно што је она хтела, било је већ доцкан; натраг се није могло, а напред — куд Бог поведе!... Ах, ах, и све сећање и сама прошлост само је јад и плач у мене, плач када се и дан и ноћ моје око не престајаше крвавити, а душа под болом цвилети. — И ја луда женска глава могла сам помислити, да и у несрећи среће има... Она махаше тужно главом и погледом се удуби у дрвени под и оста тако неколико тренутака нема и непомична, као трудећи се да сав јад свој и невољу у једно скупи: „И онда бес неки уђе у мене, крв отпоче тако силно да ври, да ми и свест и памет мрче. Чинило ми се, као да се све жиле одвајају и беже од мене, као да ће крв јурнути на њих да ме удави, угуши; као да ће се и небо и земља од једном срушити, а ја пропасти у маглу, таму, мрак... Могао је са мношћу учинити што је хтео. Ја и сад не знам, да

ти је онда било штогод у мени што би рекло, нећу или не могу; све је било његово и моја намет и моја душа и ја сва; за себе саму нисам знала ни ко сам ни где сам...

„Једне ноћи бејасмо опет тако заједно... Ах Госноде, каква је то ноћ била!... Као да је цео крај био испуњен магличастом светлошћу; као да је и месец сијао мекше, сјајније; као да је цело поље, цело село мирисало на ружу и каранфил... И тада, ја ни сама не знам како је било, све у мени претварало се само у једну мисао: с њим и у ноћ и дан; са сваким новим мирисом као да се ломно и последњи отпор моје снаге; све у мени мислило је његовом мишљу, гледало кроз његове дубоке, жудне очи... Ја не одолех, но одбегох са њим и оставих и нају и село наше, и поље и ливаде... С њим за срећом својом и онда даље — у таму и мрак, у јад и несрећу моју...

„У прво време било је добро. Бејаше ме сместио код неке своје тетке тамо у граду, а сам је радио за тројицу. И ја у срећи својој успех да заборавим и нају и клетву њену, и село и себе саму. Све ми је било право, јер он је био ту; његово лице могла сам да гледам, његов глас да чујем... Ах, ах, Госноде наш, зашто човек заборавља, да осим њега на земљи има још људи. — Али срећа моја имала је кратке дане; она се свршила пре но што сам ја успела и да прогледам. Памет му се преокрете и све пође наопако. Гледао ме је као Турчина и више пута на очи не смем да му изиђем. И што ја с њим боље, он са мном све горе. Љутило га је и моје смејање, и моја реч, и све... Седим тако по целу божју ноћ и плачем — камо среће да сам исплакала очи своје — и мислим: да ли ће се на боље окренути и шта сам му учинила, да тако са мном ради? Претресем и целу своју младост, и нашу срећу, и нашу љубав и све што учиним, не би ли нашла штогод — на ништа. После, знала сам већ одкуда је све дошло. Нож да ми је неко забо — чини ми се, лакше би ми било. Било му је тешко и он није могао даље са мном; избегавао ме је на сваком кораку, као да сам била препрека његова.

„На онда отпоче и пити... Сваке ноћи до зоре или и осване; посао лежи, а он ни да га се прихвати. Лице му опало, испивено и потамнело, а поглед?... ху, ху, и сад ме је страх, кад се сетим, како је био мутан и пропивен. И тада, тукао ме је све дотле, док се од њега не отијем и не побегнем у суседство. Јадовала сам и мучила се тако, молећи Бога да он изведе све на прави пут. Живело се најзад, а какав је то живот био, ни тици у гори Бог да не досуди.

„Једног дана изиђе на средину. И ако сам свакога часа очекивала, ипак било ми је као ономе који се са гробла враћа сахрањивши своје најмилије.

„Ти мораш натраг, у село!“ рече ми.

„Зар наји?“

„Јест њој!“

„Отераће ме од себе.“

„Ах шта ту! Мати је то: покараће и поцсоваће, па ће опет све добро бити.“

„А што си ме онда доводио овамо?“

„Ех, што, што? То је оно што ти не разумеш, женска главо! Зар човек може да зна путеве своје? Судбина је доведе хтела и сад је свему крај. Тамо у селу то је била друга ствар, а овде, јест овде је град и то не иде. Чуће за нас и шта онда?“

„Али ти ниси тако говорио, кад смо овамо полазили. Митре, господару мој, убиј ме, згази ме као прва последњег, само ме не терај од себе!“

Он само смагну раменима и дубоко хракну.

„Тако мора бити. И сад доста. Нећеш ли, онда ја знам и другу песму!“...

„Једне ноћи нестале га као да је у земљу пропао. И од тада моје га очи не видеше, а камо среће да никад нису ни знале за њега“...

„И ништа више о њему ниси чула?“ упита Рајко.

„О да! Дознала сам да је пребегао у Влашку; због војске, шта ли? Војао се да га наши у граду не издаду тамо „преко“.“

„А шта је с тобом било?“

„Неко време останем код његове тетке. Али дуго се није могло. Свакога дана прекор и посовка, као да сам га ја упропастила. Изађем одатле, али куда сам знала? У село не, а наји још мање. Одем до неке старе госпође и тамо дуго останем. Било је добро, све док не одох у болницу. А тада нађе се и оно. Три месеца морала сам тамо остати. И сад, куда сам могла? У службу нико ме неће, а живети се мора; високо је небо, а земља је тврда да чују муку моју. Није на њој топло као на мајчину крилу, нити уме да се сажали на јад деце своје; дубока је утроба њена да прими сузу моју и да се смилује грешници својој“...

Она ућута. Рајко се осећаше тако невољан и она му причињаваше бол, ах тако велики бол, седећи тако унижена пред њим и признајући му сама и грех свој и невољу своју. Он осећаше како се нешто мекано одваја у његову срцу, како га у носу нешто игличасто голица и он беше спреман и сам да рикне и зајеца као звер рањен над болом и јадом несрећне девојке.

А Цала седела је мирна и непомична ту, на малој трпозној столици, гледајући тупо у бледи пламен. И испод њених дугих трепавица лагано једна за другом одвајала се бледа суза и спуштала низ измучене образе. Она не осећаше снаге да их одатле отаре, но их је пуштала, све даље и даље, и њој беше као да падају на само рањено срце, на ојаћену душу и овде свом снагом притискују, да је тешко и дахнути. И она осети воље, да тако навек остане, да умре и за свет и за људе, за свој јад и бол свој...

„Време је, Цале!“ рече Рајко устајући и покривајући ватру пепелом, да се до у јутру не угаси: „Мора-

ћемо до колебе, јер тешко ти је сада у село ићи. Време је грозно, клизаво је путем, а и далеко је. Него сутра, па подрани, а ја ћу спавати овде у воденици.“

Она се ћутећи диже, лагано прихвати детенце, уви га у неки дебели вунени огртач и заједно са Рајком изиђе у црну, мрачну и хладну јесењу ноћ.

(НАСТАВИТИ СЕ)

Тужно пролеће

другу П. М. К.

Копнели снези, пукло премалеће.
По вреломе зраку шева хитро леће.

Поветарац благи пирка са планина;
У собици мајка болног вида сина.

„Хајде са мном, чедо, на пољане снеже,
„Слушај како отуд песма се разлеже.

„Сунце топло сија и цвеће се буди,
„Уминуће боли што ти ломе груди.“

Осмехнув се тужно момче диже главу,
А суза се засја у оку му плаву.

Зајечар, 1903.

„О, не могу, мајко. Мој бол је без лека,
„Ја за радост не знам, мене рака чека.

„За мене је само једном сунце сјало,
„За мене је само једном цвеће цвело.

„Мој је цветак свео. Под брданцем снива,
„Тамо где пастирска песма се разлива.

„Кад ми срце стане, носите ме тамо.
„Нек ми драго није ни под земљом само.

„Љубичица драга нек нам хумке кити; —
„Ох, ту ће ми, мајко, земља лакша бити.“

Милутин Јовановић

Ван Дајк

сликар краљева

То је било у Енглеској под владом Карла I. Елегантни и сујетни двор овога владоца трудио се да у хуци од светковина заборава политичке распре, народно незадовољство и гуњање Револуције која је хтела разорити монархију. Никад се није толико забављало у Енглеској.

У једној малој кући у кварту Blackfriars, у Лондону, на десној обали Темзе, видело се свакога јутра ово: усред једнога великог салона, који је био дивно застрт најређим тканинама и осветљен високим прозорима, била је као века врста престола, а на њему нека дворека личност, лорд или леди, у свечаном оделу, непокретна као каква фигура од воска. На подножју степеница од престола седео је неки висок и витак племић, у црном прелуку, са злат-

ним ланцем око врата, шиластих и подигнутих брова, с рукавима подигнутим више зглавкова, с великом округлом палетом у једној руци, с кичицом у другој, — он је грозничаво радио и платно покривао бојама. Дизао се, поново седао и обилазио са свих страна. Гомила племића с мачем о бедру, с главом утонулом у белом ореолу својих укрупњених јака посматрају га мирно. У једном углу салона свирачи свирају тихо и непрекидно. По њилима се играју они мали пси, меке и чупаве длаке и великих очију које чисто прогутују целу главу, који се зову именом тадашњег краља: „пси краља Карла“. Поред сликара стајао је слуга са другом сасвим чистом палетом и са другим опраним кичицама. Осим музике, ништа се није чуло, а осим руку виолиниста, ништа се није мицало у салону, док су се под кичицом црнога кавалера несве-

сном брзином рађале очи, бисер, провидно тело, атлас, кадика, чинка, усне, осмејци, сјај згужане свиле и блистање мача. Оказала великога саћа, који је висио у једноме углу великога салона, показиваше да се један час свршио и тежки звуци саћа мешаху се са звуцима виолине. Слика се одмах дигне и приближи се престолу, поклони се врло дубоко не рекавши ни једне речи особи која је ту позирала. А ова, разумевајући тај неми језик и врло радосна што оставља ту досадну укоченост, остављала би своје место и сви би почели да говоре, те би се атеље испунио лармом. За ово време увели би каквог другог великаша, чији је ред да се погне на престо. Уметник би се, отирајући свога госта, вратио у атеље где би му слуга пружио нову палету и опране кичице.

Понекад су прекиди били дужи. То се дешавало кад би јавили да се краљева барка отиснула од обале Whitehall и да прелази реку, управљајући се ка Blackfriars-у. Онда су излазили на сусрет краљу који би, ушавши у сликарев атеље, дуго посматрао како се овај чаробни понао ради и, кад би ту било само интимне личности, ћертао с уметником и поверавао му своје бриге. Једном главни управник двора, гроф d'Arundel, заборави да нису сами и поче да се жали на рђаво стање краљевих финансија: „А ви, господине кавалеру“, рече краљ окренувши се сликару: „знате ли ви шта значи кад се осећа потреба три или четири милиона ливара?“. А сликар, који је сваке недеље стварао узор-дела, од којих свако данас вреди најмање сто хиљада франака, одговори са најдубљим уверењем: „Ах! Сире, овај чин је сто увек спреман за његове пријатеље и чије је имање увек на расположењу његових метреса, брзо остаје празних џепова!“...

Један облачак пређе свима преко чела. Један је мислио на парламенат који му не да више новца; други на какву велику даму која није платила свој портрет, и на своје здравље које се рушило радом и уживањем, али би затим сви сложено гонили ове мисли.

Музика је опет почињала, говорило се о новој светковини, а сликар би се латио своје беле и црне креде, па би се, гледајући тренутни израз свога краља, журио да га овековечи на листу хартије док не плани бура и док ова глава не падне на ешафоту под џелатовом секиром...

Тај сликар био је Антон Ван Дајк (Antoine Van Dyck) из Анверса, а настањен, за последњих једанаест година свога живота, у Лондону. Ова епоха је најплоднија великим сликарима. Сетимо се године 1636. која је већ класична у историји француских литература, јер је баш 1636. представљан први пут Сид од Корнеља. Посматрајмо какви су сведоци ђенија живели те исте године у свима народима, да посматрају лепоту природе и лепоту жена свога времена и да о томе оставе доказа потомству. Године 1636. живи највећи шпански сликар Веласкес и слика малог инфанта Балтазара. Године 1636. живи Рубенс, највећи фламандски сликар и слика своје *пелажје*. Године 1636. најзад живи славни Рембрант, највећи холандски сликар и слика своју *Данају*. Поред ова три има много великих уметника. Исте године Зурбаран у Шпанији слика свога *Светог Лорана*; Филип де Шампен, у Француској, слика своју *Галерију кардиналових дела*; Јорданс, у Холандији, слика своју *Плодност*; Пусен *Седам тајни*; Риздаел, најђенијалији стари пејзажиста, слика своје *Село испод дрвећа*; Клауд Лорен своје *При-*

станиште на мору; Франц Хале, најслободнији и најсмелији од „импресиониста“ слика своје *Пушкаре из Сент-Андреа*. Најпосле Ван Дајк је у пуној снази за сликање портрета и та година 1636. може бити да је најобилатија у његову животу. Запамтимо ову 1636. годину и гледајмо је као кулу светиљу која нам светли у целој историји уметности.

У сред ове несравњиве чете, какву је улогу управо играо Ван Дајк? У Амстердаму живљаху Рембрант у сиротињи, усамљен, стварајући, у тишини и сети, своја дивна дела која данас неоцењено вреде. У Риму озбиљни Пусен, увијен у свој огртач, шеташе по обалама Тибра, међу рушевинама; сањалица, нем, презрен од века у коме је живео, сањајући о старини. У Холандији Риздаел тумараше дуж бујних потока или по шумама, улазећи у долине, заустављајући се на брзама, разговарајући са селанима који су становали по колебама. У Шпанији се Зурбаран удубљивао у посматрање калуђера и мрачног манастирског живота. Сви ови велики мајстори — живљаху скромно, чак и сиротињски у свом народу.

Ван Дајк ради уред хуке и сасвим јавно, на врхунцу друштвеног положаја. То је велики витез сликарства. Његови другови Талијани зваху га: *Il pittore cavaliere*, витез-сликар, сликар на коњу. То је био витез занста, не само леп кавалер, витан, фин, елегантан, освајач, него још и хитар као стрела, смео као паж, окретан као јахач, чинећи све у три скока, без одмора. Кад изучавамо његов живот изгледа нам као да видимо неког арањског витеза у бурнусу, који се окреће у копитлац на бесном пастуну, чији се покривач према сунцу блиста од шљокица и који се забавља да дигне са земље златан новац, а да не извуче ного из узенија или да једним метком прекине ружину стабљику, а да не успори ход...

Пре свега, Ван Дајк је рођен у граду где је и морао брзо изучити сликарство, у Анверсу, где је тада радио велики Рубенс. Рођен је од мајке која је везла свилом и златом, и сама била уметница, и од оца који, побожан и још израније у великој милости код црквених лица, беше на извору „поруџбина“ које одржавају живот сликара: прва погодба за успех. Дечко показиваше толики дар за цртање, да га већ у једанаестој години дадоше за шегрта код једног сликара; у тринаестој години улази у Рубенсов атеље и против воље Рубенсове, који није хтео више да прима ученике. Он ту улази без отпора, на јуриш. У Рубенсову се атељеу стално радило. Једнога дана, у одсуству учитеља, ученици се споречкају и копкајући се закаче једну почету слику и лактом замрче један велики део још свежје боје. Деран је имао на своје рукаву целе груди неког *Светог Себастијана*... Ужас! Шта ће рећи учитељ? Мали Ван Дајк не оклева. Он метне леви палац у учитељеву палету, а у десну руку узме кичицу и поправи штету без оклевања, на јуриш.

У двадесет првој години одлази први пут у Енглеску, где га представе Двору; враћа се у Фландрију, пролази кроз њу и јури у Италију у све већем јуришу. Међутим он се заљуби, али, одбијен од свиреног оца, већ заборавља све. У Џенови ради много портрета који су један од другог све више аристократски и не пропушта сликати своје моделе, као маркиза Брињол-Сала на коњу. Затим јури кроз целу Италију; сведови дворова одјекују од његових чизама. Задобива кнежеве, очарава кардинале, задив-

љује својим сјајем чак и персијског амбасадора. Изазива дивљење код свих жена, па чак и једне старе следе даме. Њему толико завиде и мрзе га римска мазала да сковаше једну заверу да га убију. Али он је већ измакао! Он иде у Француску коју само прејурн да би се вратио у своју земљу, где гомила портрете, Распећа и Силажења Св. Духа и пуни својим радовима језуитске цркве. Чак је и он сам био постао по мало језуита или бар улази у једно њихово братство, али врло брзо. Најпосле у тридесетој години опет улази у лађу, искрца се у Енглеској, јури у двор и тамо као храбар витез прескачући све сметње, надмашујући све сликаре на гласу, постаје први сликар краља Карла I.

Он је уживао нечувену милост на енглеском двору. Двездесет и пет пута радио је краљев портрет, а тако исто често и краљичин и краљевске деце. Више стотина племића позирало је пред њим. Од године 1630., године његова доласка у Лондон, до 1641., године његове смрти, он се држи у равнотежи на овоме двору пуном интригама, у оној земљи где су гућали предзнаци револуције. Ни завист његових другова, ни вртоглава наклоност великаша, ни његови легендарни успеси код највећих дама на двору — ништа га не страши, ништа га не буни. Док Рембрант животари непознат, он је проглашен за највећег сликара свих времена. Сви замкови у Енглеској пуни се сликама које је он створио. Он слика самога себе како показује претом на сунцокрет као символ краљеве милости, што ће рећи сунце које се према њему окреће, држећи другом руком један златан ланац, који му је сам краљ поклонио. Али толика срећа и толики рад убили су га. Тек што је Карло I. добио времена да га ожени једном младом госпођицом, Ван Дајк умире у најбољој снази, остављајући за собом сјајан траг. Златна је жетва у том трагу: више од дваваест стотина слика! Огромна цифра. А вредност ове жетве мора да је баснословна, кад се помисли да понеке од ових слика вреде близу милиона. Он је оставио у Енглеској око триста педесет портрета, који никад не излазе из старих замкова што леже у дну великих зелених паркова, у мгли, где лордови станују три четврти године. Ван Дајкових портрета има и у старим мрачним замцима Џеновским, на обали Средземнога Мора, затворених између зидова дебелих као брегови, где влада мртва тишина и где животаре последњи потомци великих талијанских племића. Има их најазад у Аустрији, Русији и неколико у Француској.

Године 1899. Белгијанци, хотећи да прославе тристагодишњицу свога славног земљака (1599.—1899.) скупили су у једној јавној изложби у Анверсу све његове слике које су им хтели уступити за то. Сиремали су светковине, кавалкаде са старинским костимима и носили у триумфу по улицама позлаћену статуу Ван Дајка, окићену жути, црвеним и црним заставама, које су се лепршале по ветру. Долазили су са свих страна света да прославе ову светковину лепоте и ову победу уметности над забравом и над сирћу.

Зашто тај триумф? Зато што је Ван Дајк био нарочито сликар краљева. А био је нарочито сликар краљева, кнежева, великих племића, кардинала и ратника зато што је знао боље него ико други да представи линијама и бојама оно што се не да изразити: *елеганцију*. Рубене је сликао суверене дивне али свечане, који понекад имају боју лица тако црвену и тако цупокриву да изгледају

као касанска породица, обучена у брукат и злато. Веласкез је дивно сликао величину шпанских краљева, али то је величина суморна, тужна, досадна, то је бледа бескрвна аристократија једног племена, која ужасно вене и која изумире.

Тицијан и други велики талијански сликари показали су, у папана и великашима из Ренесанса, међ људи снажних, енергичних, који пркосе опасности; великих политичара, јаких мишица, широког чела, провинцијских очију, руку спремих за власт. Напослетку портретисте Луја XIV. представили су једну врсту бога или полубога који, заузимајући место на Олиму између Аполона и Херкула, не беше више у Версаљским салонима. На против, гледајте

В. БУКОВАЦ

Г-џа Јелница В. БУКОВЦА

портрете Ван Дајка. Не видите толико сјаја, ни скиптра, ни царске кугле, ни дворских огртача. Краљ Карло I. место скиптра држи штап, место кугле држи рукавицу. Војвода од Ричмонда држи поморанцу. *Непознати* у Минхенском музеју, држи свој шенир. Енглеска краљица Харијета има поред себе круну, јер је тако требало, али њена рука држи само руже. Лорд Филип Вертон држи пастирски штап. У неколико званичних портрета, Карло V, Густав-Адолф, Валенштајн и кардинал инфант дон Фердинанд Аустријски држе, до душе, палицу као знак власти, али то је било обавезно ту, на тим портретима, који су били одређени искључиво за публику. И доиста портрет кардинала инфанта био је поручен нарочито за украс триумфалне каније која је подигнута кад је овај долазио да предузме управу.

Али у портретима, рађеним лично за кнежеве или за њихову породицу, Ван Дајк искључује помпу, сваку надуто-
ност, сваку охолост. Он не ради као рђави глумци који
мисле да морају да напрегну глас и да се кочопере кад
играју улогу каквог војводе или кнеза. Он задржава у
свима тим положајима најглавнију особину отмености:
природност.

У исто време он у своје радове уноси грације. То
нису никако лица туробна, саваличка или строга као код
Веласкеза. Ван Дајкови кнежеви се смеће или су готови
да се осмећу. Мали пси се ваљају око њихових ногу.
Њихове се косе лепришају на главама. Усне нису стегнуте
због дворске уздржљивости или због неке државне тајне.
Линије, које представљају боре на оделу, прсауцима, пан-
талонама до колена, огртачима, нису никад праве, гео-
метријске, него увек вијугаве. Мноштво, дакле, кривих
пруга даје утисак гинкости, што ће рећи грације.

Његови портрети жена имају грације, као што други
опет имају духа. Погледајте њихове руке дуге и fine,
испружене или на хиљаду разних начина савијене, које
подједнако истичу гинкост и финоћу својих прстију. Рука
грофице од Сисеа украшена, по ондашњој моди, прсте-
ном на левом палцу; рука Госпође с Прицем у Мин-
хенском музеју, како бира ружу из корпе коју држи један
мали црни лакеј; рука Марије Лујзе, како се игра лене-
зом од перја; рука грофице од Бедефорт, како испушта
своју рукавицу; рука Јованке Годвин, како кида ружу;
рука грофице Луције од Карлаја, како се игра у води
која пада са једног водоскока; рука Госпође Херберт,
како павлачи на себе шарпу; рука грофице од Карлаваен,
како се игра једним цветом...

Ниједна од ових руку не ради, али ниједна, међу-
тим, не изгледа баш беспослена. Све у послу тако, да им
се јасно види гинкост и лепота. Ту баш и лежи сва тајна
саме елеганције.

Истина, елеганција није снага којом се човек кори-
сти. Амалии, који носи терет, може бити леп својим jakim
мускулима, но он није елегантан кад се укроти и кад
напрегне сву снагу под теретом.

Да један положај буде елегантан, треба да је узет
без напора и да радна мускула изгледа лака. Обратно,
мало створење, слабо, крхљаво, неспособно за напрегнут
рад, не може бити елегантно. Оно може бити окретно и
фино, али не може имати дражи. Да се има елеганције,
треба имати лепе сразмере, лепо скројене удове: једном
речи, треба имати снаге. Али не стварне снаге, него снаге
у моћи; а да би један портрет имао елеганције и дражи,
треба да се осети та снага која није активна, али је у
стању да се развије.

И не само да је у стању да се развије, него да се
већ у неколико развила, као у игри. Тако борба понекад
може бити лена, али не и елегантна. Мачевање је еле-
гантно.

Ето то је оно што се осећа у највећој мери у пор-
третима Ван Дајковим. Гледајте *Карла I. у лову*: поза
човека који се одмара, али спремног на борбу; десна рука
спуштена на јабуку од штана у стању је да извуче и мач,
који мирно виси о бедру; отворена лева рука може да
баци противнику рукавицу коју држи; фино извијене ноге
као у витеза који је у стању да прескочи све препоне
и ако непомичне, као да се стављају у положај за игру
или за борење. На кук савијена рука изгледа као лук

готов да се одапне. Лена и поносите глава гледа без
изазивања, али и без страха у будућност која грози. И
у овом витком и поноситом телу, које је створено, као
што је говорио Кромвел, да живи осамдесет година, осећа
се снага и грација у свакој линији, у свакој равни, по-
чевши од обода црног шешира па до звездица на мамузама.

А сад, ево краљице. То је Францускиња, кћи Хен-
риха IV; она је задржала од свога оца храброст у да-
нима искушења. Али у Енглеској, као Францускиња, била
је туђинка, а као католичкиња била је сумњива. Њу је
мрзео енглески народ, као што су доцније Французи мрзели
Марију Антоанету. Њена је судбина трагична. Оца су јој
убили; њеном мужу су одсекли главу, по заповести Кром-
вела, а она је завршила своје дане у Француској, у јед-
ном манастиру. Погледајте сироту Хаприету из Француске,
краљицу енглеску. Ван Дајк је ову краљицу насликао у
најсрећнијем тренутку њезина несрећног живота. Ипак зато
у њезину положају, мало стидљивом, озбиљном, тужном у
замисљеном, предосећа се несрећа која је чека. Она је у
једној дугачкој одећи, од атласа и чинака бледоплаве
боје, као пожутело сребро. Она изгледа бела на завесама
од црвене кадифе с леве стране, затим зелене у средини
и опет црвене с десне.

Једна њена плава витица опуштена, одвијена, пала
јој је на десно раме. Овде нема никаквог другог накита
осим бисера. Ван Дајк, који је био предсказивач овога
времена, кога је Босиет требао да буде историк, умножио
је бисере који су, као што се зна, символ суза. Има
шест реди бисера на струку. Има бисера у кољу углав-
љених у светле провидности ружичасте бисте. На ушима
висе бисери, налик на водене каиље које се издуже у
моменту кад падају на земљу. Круна, сувише тешка за
ношење, лежи на црвеној кадифи на столу и рекао би
човек да је орошена сузама. Једна јој ружа виси и
као да ће да испадне из њених отворених руку, као
што је из тих прстију исклизло скинтар енглеске кра-
љевине. Један крст од биљуре или дијаманта на гру-
дима, подсећа ону побожност која је требало једнога дана
да утеши несрећну краљицу, и Ван Дајк изгледа као да
је описао у напред неколико црта чувене Босиетове над-
гробне беседе. А природност, грација и мало туге састав-
љају мирис елеганције, тежак да се опише, али веома
пријатан да се удише.

И сва та елеганција сликана је с највећим умењем,
што ће рећи са највећом лакоћом. Ван Дајк је, својим
трудним радом у младости, достигао да слика, као што
тице певају, без тражења и усиљавања. То су трилери
славуја. Види се колико су линије слободне, природне,
лаке. А тако исто и боје. Ничега усиљеног, ничега те-
шког, ничега што вређа. Кад видимо лештира, не мислимо
да ли се мучно онај који му је обојио крила. Кад ви-
димо боје Ван Дајкове, и не помишљамо, да ли су оне
стале свога аутора више муке, него што су Творца леп-
тирова крила. Кад се не осећа мука, заборавља се и те-
шкоћа. Сликаство изгледа да је најлакша вештина на
свету и прохте нам се да узмемо палету, не сумњајући
да има чега другог осим да набацамо боје, па да начинимо
то исто.

У свима вештинама или чак у свима вежбањима тела,
човек може бити јак, шта више показујући свој напор,
али он није елегантан као кад успе да га прикрије.

То је та особина која је учинила да су Ван Дајка
подражавали толики сликари. Сва енглеска школа потиче

од овог сликара и, не изједначујући се с њим, неки од њених уметника су ипак успели да препочну његову елеганцију и његово слободно владање кичицом. Одушевљавање за њега никад није престало да задахнује колористе с оне стране канала Ла Манша и наводе се ове речи што их је Gainsboroughs рекао своме ривалу (Reynolds-у) који дође на његову сапртну постелу да се с њим измири: „Сви ћемо ићи на небо и тамо ће нас Ван Дајк дочекати!“

Најотменија од глава, чији је портрет Ван Даик радио двадесет и пет пута, одсечена је целатовом секиром. Број оних лених кавалера весело сликаних уз звуке музике у атељеу Blackprians, пао је у цвету живота, у биткама, борећи се за свога краља против Револуције. Lord John Stuart убијен је у Cheriton-у, лорд Bernard Stuart убијен је у Rorvon Heath-у, војвода Hamilton побеђен у Preston-у и обезглављен, војвода de Hohland обезглављен, James Stuart обезглављен, гроф de Derby

заробљен у Worcester-у и обезглављен. Ови префињени дворани нису знали само да лепо позирају пред сликаром, они су знали и да умру... Она енглеска револуција би свршетак једног света, једног аристократског и поноситог света, али лепог и учтивог, који се није више појавио међу нама. Напредак је изједначио све главе, све костиме, сва држања. Ова господа, чије само портрете ми видимо, не би могла више да живе у нашем модерном друштву. Они не би разумели ни законе ни обичаје. Али њихове слике, срећније од њих, живе још, и данас су обожаване више него што су икад биле. Свет који се журно у Анверс, да види изложбу Ван Дајкове тристагодишњице, једнодушно је одао почаст представницима ове елеганције и дражи које су ишчезле. Напредак, који је помрачио све из прошлости, није могао да помрачи уметност њену. И Ван Дајк остаје двеста педесет година, после своје смрти, краљ међу портретистама, као што је за свога живота био *портретиста краљева*.

с ФРАНУСКОГ Miss.

Мистика ноћи

У мирном и тајном часу,
кад земља спава
И хладна мраморна сијетлост
ноћ обасјава,
Зраком се, некакви гласи
побожно носе

Божански ко мајчин уздах
ил' светлост росе.
Ја мислим: невинне душе
молитва то је,
Крила је анђела носе
у царство своје...

Душан С. Вукић

Један догађај

ФРАНСОА КОЈЕ

ен Медар, стара црква улице Муфтар, коју су некад прослављали Ђакон Парис и семинарски ђаци, врло је сиромашна парохијална црква. Становници „Предграђа Марсо“, говорило се због тога, нису много побожни, и тутори црквени су муку мучили да саставе крај с крајем. Недељом, у време службе, дође у цркву врло мало света, скоро само женскиње, и то око дваестак мајсторки из тога краја и служавки у округлим канама. А што се тиче људи,

тамо ћете наћи само три или четири старца, у сељачким преницима, где клече на голом камену поред каквог стуба с капом под мишком и с великим бројаницама које пропуштају између прстију, мичући уз то уснама и погледајући на прозоре, са изразом човека коме се нешто поклања. Али преко недеље нигде никог. Зими, четвртком, доњи део цркве затути за један трен дунђавом од обућа кад улазе и излазе ученици катихизма; неки пут још дође да запали свећу на свећњаку пред иконом Богоро

дичином која парохијанка у цицу, вукући за собом једно или два детета и с одојчетом на рукама; или је то, ва страни крстонице, дрека новорођенчета кога крштавају; или најчешће монотон глас свештеника који на врат на нос чита молитву над чаковим сандуком каквог бедника који је, покривен црном чохом, положен на двоје погаре, и окружен врло малом гомилом жена, док су мушки, као слободоумни људи, чекали крај церемоније пред туторовим столом, на другој страни цркве.

И стари попа Фабер, један од свештеника парохијских, био је уверен, два пута на три, да неће наћи никога пред својом исповедаоницом или би обично морао да слуша мало занимљиве исповести какве добре жене. Али то је човек од званичне дужности, и средом, четвртком и суботом, тачно у седам часова, долазио је он редовно у капелу Св. Јована, колико да се помоли Богу и да се врати ако нема никог.

* * *

Једне вечери прошле зиме ишао је с муком у цркву улицом Муфтар свештеник Фабер, бранећи се кишебраном од олује, и, готово уверен да се узалуд узнемиравао, он жаљаше у себи топлу пећ, коју је оставио у свом малом стану у улици Ломон, и Свето Писмо које је оставио отиорено на столу, метнув под њега своје папчари. Али је субота у вече дан када старе удовице, које живе ту у околини од својих малих прихода, долазе да потраже опроштење, те да се причесте сутра дан. Добри свештеник није се могао разрешити од дужности да не оде у собицу од храстова дрвета и да не отвори, с марљивошћу каквог благајника, онај прозорчић, где верни, за које је исповедање нека врста штедионице за рај, исплаћују своје познате недељне грехе.

Свештеник Фабер у толико је више жално што је изашао, јер је ове суботе био и пазарни дан и тада обично улицом Муфтар врви свет, и то свет који није баш много расположен за његову мантију. Залуд је бити побожан човек, опет је врло мало пријатно морати обарати очи пред злобним погледима и запушивати уши на увредљиве речи које ћете уз пут чути. Нарочито страховање попа од неке ракицинице, сасвим почађале од дима и са силним мирисом од алкохола који засињаше из отворених врата, кроз која се могаше видети перспектива од буради украшених етикетама: Ансијт, Мадера, Вермут, Витер и др. Ту пред дућаном стајала је увек гомила веселака у дугим блузама и високим качкетима, који сасвим увредљиво са уа! уа! поздрављаху сиротог свештеника који је брзо пролазио тротоаром.

Ипак ове вечери, пошто је рђаво време отерало све с улице, свештеник Фабер је стигао без сметње у цркву. Кад је ушао у цркву, он покваси свој какирест у шкромпионицу, прекрети се, мало се поклони пред олтаром и затим се уцуту ка исповедаоници. Данас бар није дошао узалуд: један га покајник већ чекаше.

* * *

Један човек! То је била реткост и изузетан случај у Сен-Медару; ипак кад је разабрао, према првеној свелости кандила обешеног о пиљатом луку капеле, на човеку који је клечао кратак бели капут и обуће с великим клинцима, свештеник Фабер је мислио да ће то бити какав радник који је сачувао лепе обичаје привене и веру. И исповест коју ће чути, нема сумње, биће исто тако бавиална као што је и она неке куварице из Монжове улице, која је, пошто би се онтужила да купујући на пијаци поткрада своју госпођу, влицала од радости на празну реч опроштења. Још се и сад осмехиваше свештеник сећајући се кратког обрасца што га је употребио неки становник из предграђа, који беше дошао за венчаницу: „Ја нисам ни убио, ни крао. За остало ме испитујте“. И свештеник уђе равнодушно у исповедаоницу и пошто је допустио себи да добро напуни лушу, он отвори сасвим немарно завесу од зелене чохе која беше превучена преко прозорчића.

— Господине поно... промрмља један хранав глас који се умињао да говори тихо.

— Зовите ме оче, пријатељу... и прочитајте молитву.

И овај човек, коме свештеник није могао видети лице које беше у сенци, поче срицати лагано молитву и изгледаше да се не једва сећао, а затим настави потмуло:

— Господине поно... не... оче... Најзад, опростите ми што не говорим као што би требало, али ја се нисам исповедао има већ двадесет и пет година, јесте, од како сам напустио родно место... Ви знате шта значи... један човек у Паризу... А после, ја нисам гори од других и увек сам себи говорио: Добри Бог мора да је добро дете... Али данас, ово што сад имам у савести и сувише је тешко да сносим сам, и треба да ме чујете, господине поно... Ја сам убио једног човека!

Свештеник скочи с клупе као опарен. Убица! Ствар се није више тицала обичних зајевница, оговарања ближњих и осталих торокања старих жена која је он расејано слушао и одмах заборављао. Убица! У глави овог човека, који је тако близу њему, породила се и извела у дело мисао једног злочина; ове руке, које су додиривале његову исповедаоницу, можда су још крљу попрекане! У своје намеру, у коме беше мало и страха, свештенику Фаберу падоше на памет ове стереотипне речи:

— Покај се, сине... Милост Божја је бескрајна.

— Саслушајте цео догађај, рече човек гласом у коме се осећаше тежак бол. Ја сам зидар и дошао сам у Париз, има више од двадесет година, са једним својим земаљском, другом из детињства... Заједно смо скидали гнезда и учили читати у школи... Он ми беше као брат... Звао се Филип... а ја, ја се зovem Жак... Био је то крупан и леп момак: ја сам увек био тром и кржљав... Није било бољег радника од њега, међутим ја сам обичан... и добар, и вредан, и искрен... Ја сам се поносио што сам његов пријатељ, што сам смео са њим упоређо ићи; поносио сам се кад би ме он потапшао по

рамену називајући ме звеканом... најзад, ја сам га волео јер сам га обожавао! И дођосмо једном и овде. И каква срећа! најмине нас обојицу код истог газде... али вечером, он би ме већином остављао сама; он се забављао са друговима... Уосталом, сасвим је и природно у његовим годинама... он је волео забаву, био је окретан, никаква терета није имао, док ја, писам могао... Ја сам био принуђен да штедим, јер сам имао, у то доба, на селу мајку, и ја сам јој слао своју уштеду... Тада сам се познао са неком воћарком из куће где сам становао; она је кувала за задаре... Филип није код ње ручавао, он се наместио на другом месту; истину да кажем, кујва није била баш славна... Али воћарка је била сирота жена, удовица, врло несрећна, и ја сам знао да јој својом платом чиниох услугу; а после, треба бити искрен, ја сам се одмах загледао у њену кћер... Сирота Катарина! Одмах ћете, господине попо, сазнати шта је одатле изашло... Три године су прошле а ја јој не смедох изјавити да је волим; ја сам вам већ рекао, да сам само обичан радник, и оно мало што зарађивах беше тек довољно да себе исхраним и да пошаљем што матери; не беше начина да побољшам своје стање... Најзад ми моја добра мати оде на небо, и тад сам мање оскудевао; могао сам, шта више, и по коју парицу на страну оставити и, кад ми се учинило, да сам већ имао доста да се одомаћиним, ја сам изјавио Катарини своје осећање... Она најпре не рече ни да ни не! До ђавола! ја сам знао да ми неће скочити за очи; ја писам ни мислио бити заводник... Ипак Катарина се посавестује са својом мајком, која ме је сматрала за уредног радника, доброг човека, и свадба беше уговорена... Ох! тада сам имао неколико срећних недеља. Ја сам видео да је Катарина пристала да се венча са мном, видео сам да је баш писам много привлачно; али, како је она имала добро срце, ја сам држао да ће ме бар завољети једног дана, силом, силом!... Наравно да сам све испричао Филипу, кога сам виђао сваки дан на грађевини, и, кад Катарина поста мојом вереницом, хтедох му је представити... Можда сте већ наслутили крај, господине попо... Филип је био леп човек, врло расположен, врло умиљат, све што ја не бејаш, и не имајући нарочито намеру, сасвим наивно, он учини да се Катарина залудела за њим... О! Катарина је била чиста и поштена душа, и чим је познала своје осећање, она ми одмах рече... Али, у исто доба, ја никад не могу заборавити тај час! Био је то рођен дан Катаринин и ја бејаш купио да јој уз честитку поклоним један златан крстић који метнух лепо у дивну кутију... Били смо сами у соби за дућаном и она беше дошла да ми донесе суну. Ја извадох кутију из цела, отворих је и показах јој накит. Она тада бризну у плач.

— Опростите ми, Жаче, рече ми, и сачувајте то за ону којом ћете се оженити... Ја, ја више не могу остати вашом женом. Ја волим другог... Ја волим Филипа.

Наравно, господине попо, да сам тада туговао, и сувише сам туговао. Али шта сам знао чинити, кад сам

их обоје волео? Мислио сам, на жалост, да ће им срећа бити ако их венчам; а како је Филип увек по мало празновао и како није имао ништа, ја му позајмих своју уштеђевину да купи намештај.

И они се венчаше и све је добро ишло у прво време, и добише дете, коме сам ја био кум и коме сам дао име Камил, у спомен својој матери. Али баш после његова рођења поче Филип неуредно да живи. Ја сам се у њему преварио; он није био за женидбу, волео је и сувише забаву и весеље. Ви живите у крају сиромашних људи, господине попо, и ви мора да знате већ на помет такве жалосне историје... радник који пропада мало по мало у лености и пијанству, који не долази кући по два и три

В. Буковац

Аго

дана, који више не доноси последњу надицу и који само долази у стан, сасвим пијан, да прави сцене и да туче жену. Дакле, за мање од две године, Филип је постао један од тих несрећника. У почетку, покушао сам да га саветујем и који пут, поцрвенев због свога владања, он је обећавао да ће се поправити. Али то не потраја дуго... а после, и моје га напомене почеше љутити, и кад сам одлазио његовој кући и кад би случајно видео мој жалостан поглед на опустелу собу и на сироту Катарину, сасвим омршавилу и побледелу од бриге, он је постао бесомучан... Једнога дана био је толико дрзак да ми је начинио сцену из љубоморства према својој жени која је поштена као Света Дева, напомињући ми да сам

некад био залубљен у њу, оптужујући ме да сам још и сад, и још друге глупости и срамне ствари, шта ли? да ме је стид да понављам... Ах! тога дана мало је требало да скочимо један другом за гушу!... Ја сам учинио што је требало учинити; закратио сам себи да виђам Катарину и своје кумче, а и Филипа. Њега сам само случајно сретао, кад бисмо радили на истој грађевини.

Ипак, појмићете, ја сам осећао велику наклоност према Катарини и према малом Камилу; нисам их могао сасвим заборавити. Суботом у вече, кад сам знао да је Филип отишао са друговима да попије зараду, ја сам лутао по крају где је њихова кућа, сретао сам дете, разговарао са њим и, кад је било и сунше бедно стање у кући, он се, знате, није враћао празних руку. Мислим да је тај бедни Филип знао да сам помагао његову кућу, и да се правило да не види, и да му се то чинило zgodно... Виђу сад краћи, јер је и даље све жалосно. Године су пролазиле, Филип је све више тонуо у пороку; а Катарина, коју сам помагао колико сам могао, подигла је свог сина, и то је сад леп дечко од двадесет година, добар и храбар као и она... Он није радник; он се школовао, научио је да слика у вечерњим школама, и сад је код неког архитекта, где зарађује доста добро. И ма да је у кући још увек био онај нијаница, ипак је сад било боље, јер је Камил врло нежан син; и, од годину две, кад сам сретао Катарину — много се изменила, сирота жена! — где је води под руку њен син обучен као господин, срце би ми од радости занграло.

Али јуче у вече сретнем ја Камилу и, руковавши се с њим, — о! он није поносит и он не црвени од моје блузе испрљане малтером, — видех га забринута у лицу.

— Но, шта се догодило?

— Ето шта је, одговори ми он, јуче сам рекрутован за војску и извукао сам број 10, један од оних који нас отпиривају у колоније са маринским војницима да пропаднемо од грознице. Значи, да у сваком случају морам изгубити пет година, и да за то време треба оставити матер саму, без помоћи, са оцем, — и да отац није никада више нио, и никад гори био, — и да ће она због тога умрети. Нека је проклета сиротиња!

Ах! Тада сам провео страшну ноћ! Помислите, господине попо, двадесет година напрезања ове сироте жене уништено је у једном тренутку, слепим случајем, што је дете извукло рђаву листу! И сутра дан, кад сам дошао на грађевину, коју смо зидали на тргу Араго, бејаш сирваљен од ноћи без сна као какав старац. И поред све брига, опет се мора радити, зар не? Те се почех сасвим горе, на скелу, — били смо сазидали кућу већ до четвртог спрата, — и ја почех да ређам камење. Кад одједном неко ме потапша по рамену. Био је Филип!... Он је сад радио врло ретко; и сад је, по свој прилици, дошао да ради један дан како би имао чиме да плати пиће. Али како је предузимач морао плаћати штету ако зграда не буде до извесног времена готова, то је примио на рад на ког је прво вањшао.

* * *

Ја нисам видео већ дуго Филипа и с муком сам га познао. Изнурен и онао од нијанства, брада му беше готово седа, руке му дрхтају, био је готово прави старац, русевина.

— Шта, рекох му: дете је извукло рђав број?

— На шта је с тим, одговори ми он промуклим гласом, погледавши ме безобразно. Хоћеш ли и ти да ми досађујеш као Катарина и Камил?... Дечко ће чинити што и остали, служиће отаџбину... До ђавола! знам ја добро шта њима смета... Да сам ја умро, он не би пошао... Али, у толико горе по њих! Ја сам још добар у служби а Камил није удовичин син.

Удовичин син! Ах! господине попо, зашто је на несрећу изговорио те речи? Грозна ми мисао одмах дође у главу и није ме напуштала цело јутро када сам радио баш поред тога несрећника. Ја сам знао колико ће патити сирота Катарина кад не буде имала више сина да је храни и штити, знао сам да ће остати сама с овим окорелим нијанцем, који је сад постао сасвим суров, бесан, у стању све да учини... Једанаест изби на једном сату у суседству, и сви се другови почеше скидати да доручкују. Ми смо остали последњи, Филип и ја; најзад пође и он, и дохвати се за лествице да сиђе, и тад ме погледа, кезећи се, и рече ми својим промуклим гласом:

— Као што видиш, опет ће се свршити с мрпљом... А Камил неће задуго бити удовичин син!

Тада ми од беса пође крв у главу! Придох му, дохватих обема рукама пречагу на лествицама низ које се Филип силазио и почех викати: „У помоћ!“ и једним замахом учиних да се оне покренуше и занихаше у слободном простору!

Он је остао на месту мртав и свет је држао да је то био несрећан случај, али сад је Камил био удовичин син и сад неће путовати!...

Ето шта сам учинио, господине попо, и шта сам морао рећи вама и Господу Богу! Ја се кајем и молим опроштај, то је све што могу... сад ми више није потребно да гледам кад пролази Катарина; био бих тада у стању да и не жалим више свој злочин... Да бих избегао то, ја ћу се одселити, да на другом месту тражим себи хлеба. А што се тиче покајања... ево, господине попо, овог златног крстића који ми је Катарина вратила кад ми је признала да је заволела Филипа; ја, ја сам га увек чувао за успомену на једине лепе дане што их имаћам у животу... Узмите га и продајте га... а новац поделите сиротињи.

Да ли се Жак дигао са добивеним опроштајем од свештеника?

Зна се само да стари свештеник није продао златан крстић. Пошто је сам спустио у сиротињску кутију колико износи вредност крстића, он је обесио накит, као поклон завештан цркви, на олтару пред богородичином иконом, где одлази често да се Богу моли за сиротог зајдара.

С. ФРАНЦ. ПЕРЕКТО М—В.

Један рачун

Д ај ми пољуб, не жали га, бона,
Пољуб један ништа те не стаје
Ја ћу теби стотине их дати:
Знаш стотина, море, колика је?!
Ако нећеш да пољупце дајеш,
Ја ћу хтјети, а и срце хтјеће,
Свадићу се и сва Босна равна
И сав Мостар измирит' нас неће!

Или не знаш да далеко зборе
Да ја љубим твоје очи вране?
Јање моје, свијет и сад мисли
Да ја ваба не пропуштам дане.

Пољуби ме, ја ћу онда тебе
Стостручићу све пољупце твоје.
А шта мислиш толко пољубица,
Шта ти мислиш, море, колико је?!..

Влад. Тоговиг.

Генералова кћи

— РОМАН —

изписао

И. Н. ПОТАПЕНКО

(НАСТАВАК)

Ч удна је љубав из зависти и злобе! До овога времена нисам обраћала на кнеза никакву пажњу; чак ми је изгледало да није ни занимљив. Тек сада угледах у њему и лепог и паметног човека, тек сада дадох му све особине правог идеала. Не, ја нисам могла допустити да своју пажњу не задржава на мени, лепотици Клави, у коју су сви гледали, него баш на Лиди, хладној, сувопарној Лиди, која се није допадала мушкарцима. Шта то значи? Он, Петрограђанин, дакле човек јаче развијеног укуса, не претпоставља мене, коју сви издвајају, већ Лиду! То је увреда, и ја се решим да то променим. Кнез ће се оженити Лидом, — јер хоћу да тако буде. Али ћу му помутити срећу: биће пред мојим ногама.

„Сад, кад мислим о томе и о свима последицама, боли ме и стидим се, али ја разумем све, разумем да друкчије није ни могло бити. Та живот је састављен од среће и јада, као време од ноћи и дана. Кад би на земљи увек био непрекидни светли пролећни дан, на када би се у један мах спустила на земљу ноћ, зар не бисмо били у очајању? Мој живот беше као дивни пролећни дан, моја душа осећала је само пријатности, јер све што је било ма и најмање непријатно, десетина руку пажљиво је уклањала од мене. Само сам слушала да на свету има и јада, али га ја никад не осетих. И гле! први убој, нанесен моме размаженом самољубљу, пробуди у мом срцу све оно што је рђаво у људској природи.

„Ах, ако бих ма кад имала деце, морала би живети сред свега што даје прави неизвештачени живот, сред радости и јада.

„Као што је за каљење железа потребно и огња и воде, тако је и за васпитање срца потребно и радости и

В. П. ДАЛМАТОВ

члан Императорског Политехника у Петрограду

јада. Саме радости производе егизам који порађа злобу: а сам јад производи злобу која порађа егизам.

„Било је о вечери код нас. Сакупили се сви познати, био је и кнез. Мислим да је то вече било њему у почасти.

Пана је рачунао да ће се том приликом изјаснити Лиди. Кад сам ушла у салу — а ушла сам доцкан, јер сам тако нарочито хтела — одмах сам осетила да нисам онаква каква сам била пређе, па и цело друштво као да ми се променило. Није ме ни најмање занимало; лица, мундири, речи, покрети — све је преда мном лебдело као у некој магли и није ме се дотичало. Са господом — што ме, по обичају, засинаху љубазностима — била сам хладна као и Лиди. Тројица ми чак рекоше, да данас нисам расположена и да ми је то први пут. Доиста, то и јесте било први пут у моме животу. Љутила сам се на све њих, јер они нису били он, њихове љубазности нису биле његове љубазности.

„Кнез је руку под руку шетао са Лидом. Тек што се вале беше завршио... Он је играо с њом. Погледам их. Лиди, умотривши мој поглед, осмехну ми се искрено и с пуно среће. Али ја јој нисам могла одговорити исто тако. Осетила сам да ми је лице побледело, те се окретох и пођох на другу страну.

У нашој гостинској соби био је један угао драпирован широколисним зеленилом. Седох на неки диванчић и посматрах срећни пар. Приђе ми Кризленко, млад официр, који је већ одавна бацао на ме своје нежне погледе. Тек остадох сама, а он ми приђе и поче изразито уздицати. Говорио је нешто и, по свој прилици, чинило му се да га ја слушах; али ја му не чух ни једне речи. Сва сам се пренела у свој поглед који је пратио кнеза и Лиду. Зашто сам их посматрала, право рећи, нисам ни сама знала. Да ли нисам хтела окушати силу својих очију и нагонити кнеза да и нехотице погледа на моју страну? Изгледа да је тако, јер када се то догоди, т. ј. када се кнез забринуто окрете и када ме задивљено погледа, осетила сам у грудима такав занос као да сам одржала победу какву над непријатељем, и у један мах засмејох се гласно и весело. На кнежеву лицу угледах израз изненађења, а мој забављач умуче, јамачно унређен.

„Целога вечера пратила сам кнеза својим погледима и знала сам пуно права да верујем у силу својих очију. Сваки пут окретао се са таквим изразом као да га хватаху на месту каквог преступа. Када једног тренутка остаде сам крај прозора, ја му приђох као мимоходом и рекох:

„— Ви сте данас расејани, кнеже...

„— То је за то што сте ви и одвише најљубиви! одговори ми и загонетно се осмехну.

„О, то је прекрасно! Разумела сам одмах шта је тиме хтео рећи. Значи: осетио је мој утицај; значи: у власти је мојега погледа! Изврсно! Нека се изјасни Лиди, али то данас не ће учинити. Данас се у његовој души буди сумња, те ће рећи сам себи: „Па... све једно: изјаснићу се сутра“. — О, како ће се сви изненадити! Како ће побеснети срећна Лиди која сваког тренутка очекује да јој каже ону судбоносну реч!... Ја сам већ славила своју победу! Већ сам у својој машти гледала, како ће она, када се гости разиђу, ући у нашу собу бледа,

сурова и, не силачећи се, лећи у постељу и зарити лице у подглавник...

„Око по ноћи приметих покрет у сали. Сви су, јамачно, говорили о неком заједничком предмету; многи су прилазили пани, мами, Лиди, кнезу... Нисам знала шта је... Али ми приђе Лиди радосна, срећна и пољуби ме у уста:

„— Клаво, како сам срећна! и тихо ми рече: кнез ме проси!

Уверена да сам и ја срећна због тога, оде од мене. Да ли да кажем истину? Да ли да кажем да сам у том часу омрзнула Лиду, сестру своју, која је мене овако искрено волела...

„Рђав осећај! Стидим се и кад помислим на њега. Али сам обећала да ћу истину говорити, па не могу да и то не споменем. Омрзнух Лиду и заклетх се да ћу јој ометати срећу, заклетх се да ћу збуњавати кнеза својим погледима и изразима безумне кокетирије, да јој срећа, у крајњем случају, не буде бар без облачака...

Откуда у мене толико зла? Често мислим о томе, и имам само један одговор на то питање: све је то за то, што сам још од колевке своје па до двадесете године била само срећна! Ви који уклањате од деце своје и најмањи облачак јада, мислећи да их очекује читав живот пуно брига и невоља, знате ли да ћете им на тај начин подијавити најгоре осећаје?... Ако је и сама судбина ставила децу вану у најсрећније прилике, измислите им ма какав малени бол, да би знала како утиче на срце и како се подноси. То је преко потребно људскоме срцу.“

X

— Штета, душице, штета што ниси била код поне... Ах, како је било весело! улазећи рече Зинаида Петровица и стаде дрешити траке од шешира. Изглед је њезин био красна илустрација њених речи. Лице јој беше живахно а у очима јој блисташе трагови доживљене пријатности.

— Збиља? некако неодређено упита Маничка и управи на њу свој ни упитни ни заинтересовани поглед. Гледала је у матер, и под утисцима свога читања као да је испитивала своје осећаје према њој. Она изненадна промена у осећајима Клавиним изазвала је у њој читав преврат. Срце, које није знало ни за какве друге осећаје осим радости, задовољства у животу, љубави према онима који су њу волели, срце, које као да није знало шта је то злоба, сад се ето напунило мржње, а уз то још злобне и активне готовости да пакости својој невинној сестри која је према њој била увек пуна љубави. Замислимо да је између Лиде и Зинаиде Петровице више разлике него ли сличности. Лиди је чисто, незлобно створење, од природе у неколико упућено сети и замишљености; нема сумње да и та сета и та замишљеност долазе због тога што је у њеној души створен идеал, чему су криви они дебели романи. Срце се у Лиди развијало правилније него ли у Клави, јер је, у крајњем случају, осећала оно зло што га осећају јунаци у романима, а Клава није

читала романо. Лида за дуго није навла идеал у животу, али сад се ето јавно кнез — и њена замишљеност прође. Зинаида Петровна сасвим је другачијега тина. Она је гутала живот до самог заборава својих дужности према породици, она је уживала — и ништа више. Али је у то време

„Зашто је мрзим? Та она је грешила исто као и ја. Она је жртва неумешности, исто као и ја. Да, неумешности, неумешности!... Без сумње, она је знала живот само са једне стране, исто као и ја. Неко је научно томе ну, а она мене. Зашто је мрзим?“

Педесетогодишњица Беогр. Певачког Друштва

† Јован Бошковић
1868—1869

Стеван Тодоровић
1865—1867 1874—1886
1877—1883

† Милан Кујунџић,
1876—1877

Бока М. Станојевић
1883—1900

Милан Петронијевић
председник и протектор 1885.

Раша Милошевић
1902. год.

Коста Цукић

Важнији директори, протектори и председници Беогр. Певачког Друштва

водела Маничку и залагала све силе своје да и она ужива. У односима према Манички љубав је њена била несумњива и некористољубна; та није она крива што јој се идеал живота представљао у облику непрестаног весеља ма по коју цену; она је сасвим искрено и своју кћер навикавала на тај идеал.

Она се пажљиво загледа у матер и дође јој да се према њој не понаша више непријатељски, већ да љубавно и мило проговори с њом.

— Доиста. Уверавам те! Ах, снахија је тако кра-сан човек! Да си само видела како смешно игра молдав-ску игру! Научно је у време некаквога рата... И знаш,

ја налазим да он у самој ствари није ни мало рђав, ама ни мало...

— Збиља? опет, као мало пре, уншта неодређено Марија Владимировна.

— Ни мало рђав. Причаћу ти већ... Нисам ни очекивала... Има и некакав врло занимљив младић. Акцизни је чиновник у Овнујском Рогу, неки Сутугин... Да знаш само како је стасит, на леп, црноманасти... Очи му тако плаве, као у Љаскога... Сећаш ли се Љаскога? Ја сам га се сетила чим сам угледала тог Сутугина... Ах, ах, ах!...

— А ти се, мама, зар никако, ама баш никако нећеш поправити? — с осмехом примети Марија Владимировна.

— Ех, није него! А у чему то да се поправљам? Хвала Бога, зар без тога не трпим већ доста? И каква то уживања ја допуштам себи?

— Е, видиш, мама, ја мислим да сваком човеку судбина одређује толико и толико, сасвим одређену количину уживања и радости. Понеки то употребљавају сасвим економски, те имају доста за цео живот, а понеки узимају и унапред, и дође време кад је пред њима готово још цео живот, али су све радости већ исцрпене и проживљене. Изгледа ми да је тако и с нама, са мном и с тобом, па и ако је остало још ма какве пријатности, то је каква безначајност, ситница...

— Где посиса ту философију, ако Бога знаш? — уншта изненађена Зинаида Петровна.

— Где? Од пређашње учитељице, Клаудије Автоповне...

Зинаида Петровна разрогачи очи. Већ и сам овај меки и тихи глас, којим је с њом говорила кћи, изгледаше јој необичан; а ово помињање пређашње учитељице, којој Маничка и име није могла чути без злобе, сасвим је порази.

— Како то? уншта.

— Видиш овај свезак? То је — џезин дневник. Ја га читам.

— Па? У њему су те мисли? — наивно уншта Зинаида Петровна.

— Не, таквих мисли нема овде. То су моје мисли. Видиш, ја сам давао, чини ми се, почела мислити први пут у животу; пређе сам само примала утиске... А сад ово, тек што почех мислити, видим да нисам баш тако глупа, и то ме умирује. Требало би да и ти покушаш!

— Ех, глупости! Шта да покушам?... Као да није већ и без тога досадно, него ћу се још мучити и мислима!

Маничка се осмехну и још једном погледа матер. Како је сва мати била у тим речима! И доиста, она целог свог живота није ни о чему озбиљно мислила, а није то ни умела. Мислити, како она сад рече, значи „мучити се“. И доиста, само се старала да се не мучи и живела је онако како је њој најбоље изгледало. Ако је да се весели, веселила се, али у свом веселу није била

ни егостична ни зла. Кад би било у њеној власти да се сав свет само весели, она би доиста тако и урадила. Па може ли се таквом створењу ма за шта пребацити? А он?...

При помисли на њега, на човека који је у својим рукама имао и њихов живот и њихову срећу, и који је, заједно са својим животом, једним покретом револвера све прекинуо и преокренуо, па и њихову судбину, — њезине се обрве намрштине и на челу јој појавише се две карактеристичне боре, које су се у последње време чешће појављивале. Како? Зар он није знао шта ради, он — тако искусан човек, који је тако добро познавао живот и људе? Та људи су му баш због тога и били поверили онако велики посао, који је под његовим рукама добро ишао и доносио велике приходе. О њему су говорили да је пун искуства и извешбан посленик, да је мајстор у свом занату. Значи дакле, да је знао шта ради, и да је за све те непријатности и невоље у њиховој породици одговоран само он... Ах, а да ли је она у стању да размисли и тачно промотри сав тај догађај? Зар га је она познавала? Да ли се бар једнога тренутка интересовала о његовим пословима, мислима и осећајима? Не, сад је још рано да узме на се тај задатак; доцније, може бити, имаће о свему више података.

Зинаида Петровна скиде своје свечано одело које, као остатак недавне раскоши, још не беше изгубило свој „шик“. Било је око 11 часова, те није било потребно да се пресвлачи, па за то остаде у белој сукњи и кошуљи. Маничка је хтела наставити читање у постели, те се стаде свлачити. Дође јој да се разговара с матером. Још пре два часа о том није ни помишљала. Никад она није почињала с матером ни о чему разговарати, а кад би јој се Зинаида Петровна обратила својим говором, старала се Маничка да разговор прекине ма каквим злобним испадом, те је нестајало сваке воље за даљи разговор. Сада је занимаху неколика питања и за то поче сасвим мирно:

— Реци, мама, — обрати се она обичним гласом, свлачећи блузу: зар никад ниси ни слутила ни очекивала оно што је било?

— Шта то значи? — унлашено уншта Зинаида Петрова. — „Опет хоће да се издире!“ помисли у себи.

— Не, хтела бих само да знам, тек онако... во, као лице незаинтересовано. Да ли си икад помишљала да то може бити?

— Никад! са дубоким уверењем одговори Зинаида Петровна. — Знаш ли да понекад и сад, после спавања, када нисам још сасвим будна, долазим у недоумицу и сумњу да је све то био само сан... Да, да! Никако не могу да се свикнем. Не, никад нисам очекивала ни то ни ма што слично томе...

— И баш ништа ниси знала о оченим пословима? Зинаида Петровна уздрхта на то питање. Маничка никад није разумела оца, а кад год би се њој, Зинаиди Петровној, и споменуло о њему, подухватало би је као неко дрхтање.

— Његове послове? проговори дубљим гласом. Скоро и нисам знала... Ох, Господе, Господе! Зашто о том питаш?

— Не, мама, ја то сасвим као незаинтересована... Немам сад у души ни трага од какве рђаве помисли. И ти ништа ниси знала да он трони бабин капитал?

казала: „Зар се ја то решавам? Али... то није наше!“ Он ти је тада одговорио, да има још неких комбинација, и да је то његов претпоследњи покушај... Шта је то било?

— Боже мој, Боже мој, Боже мој! узвикну Зинаида Петровна и, проливши сузе, сакри лице длановима:

Педесетогодишњица Беогр. Певачког Друштва

† Милан Миловук директор и хоровађ
1853—1857.

Даворин Јенко 1862—1882

† Корнелије Станковић 1857—1862

Јосиф Маринковић 1882—1887

Стев. Ст. Мокраћац од 1887. г.

Хоровађи Беогр. Певачког Друштва

Чу се лаки, пригушени уздах, а за тим једва чујни, муком отети глас:

— Нисам знала!...

Маничка је и даље настављала тим ујединачним, непромењеним, скоро окамењеним гласом:

— А сећаш ли се кад си једном била с њим у кабинету, и када сте онако живо разговарали, па кад си му

нако ме сечеш, мучиш, трзаш! Па добро, сво, рећи ћу ти: говорио је о бабиним, то јест о твојим парама; ја сам то знала, али зар сам га могла уздржати...

— Ха, ха, ха! — Маничка се насмеја не толико јетким колико умирљивим смехом. — За што плачеш, мама? Зар ти мислиш, да је мени до тих пара? Бог с њима! Ја само жалим што му не помогаше да се спасе...

Али није реч о томе; већ ево о чему: ти се, мама, никад нећеш поправити. Видиш какву несрећу обе носимо, али ја већу, јер ти си ипак проживела свој век, а ја тек почињем. А за што хоћеш да си невинна, зашто лажеш преда мном? Ето, то ме највише љути, а остало ни најмање. Што ће ти то сад? Зар не видиш да је све пропало и да се више не ће вратити оно што је било, а ипак би хтела да преда мном сачувам своју надмоћ. То, мама, није лепо! Знаш ли шта нас само може помирити? Истина, само једина Истина!

Зинаида Петровна брисала је очи и ћутала. За њу је био сасвим нов овај глас и нова мирноћа којом је Маничка говорила о предметима који су јој пређе жуч узмућивали. Не хитајући спреми своју постељу на банку од пећи, али кад леже, никако да се у њој смири. Та је постеља била један од извора њезина страдања. Већ од пре неколико дана почела је хладноћа, те су морали ложити пећ. Од тога се постеља толико загреје, да се Зинаида Петровна, лежећи у њој, осећала као на највишем банку у банској парници. Јадна жена окретала се сваких пет минута с једног бока на други, те, дабоже, због тога није ни могла спавати.

— Што се не смириш? није једном питала Маничка, будући се од узнемирујућег пушканца.

— Није... онако... не спава ми се!... Бесаница! увек је одговарала Зинаида Петровна. Није ни сама знала зашто не каже кћери својој прави узрок такве бесанице. Нечега се бојала, а ни сама није знала чега. Али прошле ноћи није могла издржати, те рече:

— Угрејала се постеља... пече!

И догоди се оно чега и се нехотице планила. Маничка се презриво насмеја:

— То је за твоје грехе! Ха, ха, ха!... Нека врета пакла, паклених мука!... Ха, ха, ха!

Дакле и још једна изливина увреда. Зинаида Петровна зари се лицем у јастук и учини се као да спава. Али јој до спавања није било. Све сличне епизоде изазивале су у њеној глави читав низ мисли о прошлости. Да, непажљиво су живели, непажљиво заједно с покојником. Живели су као деца, старајући се да се нагутају што више радости, и не мислећи о последицама. Кад се правилно размисли, то је било чак и непоштено. Што су друштвени новци упропаштени то је просто напросто — несрећа! Али Маничкин капитал није се смео дирати, не, ништо дирати. И она, Зинаида Петровна, онда кад јој је он говорио о „претпоследњем покушају“, била је дужна да га задржи, да не да. Боље би било да су весела одмах прекраћена, него ли што се на то решавало. Та то је Манички био једини ослонац у животу, то су били свети новци. —

И већ је стала помишљати да је то доста казна и да Маничка није узалуд успоредила загрејани банак са пакленим мукама... Али, гле, како је Маничка ражљувана! Како је увређена! Све то што она каже — истина је; сва су њена пребацивања оправдана; али она је ипак

њезина кћи и с правом се може од ње очекивати више благости и деликатности.

— Чуј, мама, — рече јој Маничка када Зинаида Петровна нађе колико толико згодан положај: хајде у моју постељу.

— Шта? Твоју постељу?

Зинаида Петровна сасвим се збуну не очекујући то од своје кћери. После синоћне увреде нуди јој постељу? Шта је то? Какво ново фино измишљено изигравање? Или је данас неки тако срећан дан?

— Да, мама, хајде у моју постељу, јер те на банку пече, а ја ћу удесити за тебе наслоњачу и столице. Не, не, молим те лези, молим те!

Зинаида Петровна, непрестано чудећи се у себи, није још била ни дошла до Маничкине постеље, а из избе се промоли Хивра и рече гласом који није очекивао поговора:

— Госпођице, ја ћу вам спремити постељу! Ви се, драга, немојте мучити.

И тога часа извуче од некуд нека два огромна сандука, састави их, метну на њих нешто као перине, покри све чистом пресвлаком и створи се постеља да не може боља бити. Све је то Хивра спремила са необичним старањем па чак и с љубављу. Већ је гледала на Марију Владимировну другим очима и према њој се држала као према сасуду у ком је света водица, а то све за то што је Маничка почела читати рукопис Клаудије Антоновне. У осталом, потребно је рећи, узела је у обзир и последњи догађај т. ј. уступање матери Маничкине постеље. У дубини душе она је увек нападала у себи Маничкину „поноситост“, верујући с правом да млађи увек треба да попусти старијем. И овај поступак Марије Владимировне искрено је овеселио Хиврино срце.

Наместивши се у својој новој постељи и наставши да је веома удобна, Маничка осети, и биће први пут од када је дошла у Марловку, да су јој сви живци мирни и да на души нема никаква терета. Дође јој жеља да спава, јер је некако предосећала да ће јој овај сан бити и тих и слadak. Реши се да даље читање дневника Клаудије Антоновне остави за сутра.

„Ипак — размислилаше она с осмехом, док јој први дремеж поче слећивати трепавице — налазим да је веома пријатно не бити зао. Зар је то Бог зна шта, што сам учинила мами, а гле какву ми је награду спремила Хивра: меку и удобну постељу.“

XI

Сутрадан устала је Марија Владимировна свежа и расположена, што у Марловки није бивало често. Њу је у овом месту све једило преко дана, те је у вече легала изнемогла и болесна, спавала је узнемирено, а будила се са главом као у бунилу. Сваки нови дан доносио је тисуће узрока за нов јед, те јој се цео живот претвори у злобу која је све предмете око ње превлачила првом бојом. „Готова сам и да полудим од јада!“ говорила је сама себи. У почетку је чак била и задовољна са тог јада: има једна

врста чудне насладе у осећајима мржње и презирања свога света. Али Маничка, по природи својој, није могла дуго остати у таквом положају. Осећај мржње њу је умарао; она је инстинктивно тражила ако не потпуног умирења а оно бар стишавања својих нерава. Дневник Клаудије Антоновне одвукао је њене мисли из круга утисака што су је стално занимали и раздражавали, те јој нерви са задовољством дочекаше ово олакшавање, јер се одмах почеше и одмарати.

Хладна и крута, као и пре, седела је она тог дана за својим столом у школи, устајала, прилазила ученицима и објашњавала. Али већ на њзину челу нису биле оне две бразде што су ученике плашиле; обрве се нису мрштиле нити је у очима блистао онај злобни огањ што је увек избијао, кадгод би приметила ма какву неуредност у малишана. Више од свега падало је у очи што тога

у добитку. Истину пре свега: они ме хране и за то би требало да сам им захвална“.

Ова закључци изненадише је. Доиста, још синџ не би смела порицати да ће доћи и на такве мисли. Али је данас била у хладном и расуђивачком расположењу па је хтела да остане доследна.

Промену у учитељици опазили су ученици одмах; али од страха према њој, то су тумачили на свој начин. Изгледало им је да је то предзнак велике несреће; сваког су часа очекивали да ће се учитељица узбудити, викнути ма због чега и ма ког почастити својим лењиром. Чак и када се час свршио, одлазили су с изразима веће понизности од свакидашње.

Хивра је и даље пажњом изненађивала Маничку. Изнела је о ручку на сто велико изненађење: чинију пуну уштипака са мацуном, што није бивало ни о великим

Тунел на друму између Ужица и Чачка

дана ни један од ученика није био отеран у угао, нити је клечао, и ако у том часу Марловски подмладак није био ни мало бољи него обично.

Маничка није била пажљива на предавању. Још синоћ кренуле су се њзине мисли и сада се нису могле задржати. Маничка је посматрала ученике и онајала да су и данас, исто онако као и обично, прљави, груби и неотесани, али је то није ни мало чудило. „Откуд су они криви што су такви? Нису они криви ни овој мојој муци с њима. Крива је мама и он, а они ни по чему. Према њима ја сам више крива, јер сам се латила посла који ми је досадан. А због тога су само они у штети. Да писам ја овамо дошла, на овом би месту био други учитељ који би, може бити, волео свој посао, те би они били

празницима. То је сама Хивра спремила, а маџун је искамчила од црквењакове жене. Том јој је приликом саопштила и своја проматрања.

— Видим ја, да је наша госпођица, то јест учитељица, баш онекшала... Према мајци својој много је пажљивија и, управо рећи, понаша се како треба... А несрећа — како је било! Сузе је због ње лила, лила, и ништа друго! Бога ми! Своју јој постељу понудила! Да!... Па дајте ми чзшину маџуна, хоћу да је помазим! Верујте ми, кадгод видим сурова човека — а Бог ће знати, можда је то у ње и од несреће какве — па кад приметим да му душа онекшава, а мени у срцу као какав велики празник! И сада помишљам само на покојницу своју, Клаудију Антоновну. Како је та душа била мека! Ах!

„Не, доиста је најбоље не бити зла!“ — шалећи се помисли Маничка, када се на столу неочекивано појави чинија с уштипцима. Она је и морала тако помислити, јер је лице Хиврино издавало све тајне помисли њене. По свему држању, по умиљатом гласу, по загледању у Маничкине очи могло се закључити да су уштипци сиремљени управо за учитељицу, и то од свега Хиврина срца.

После ручка приђе Хивра Марији Владимировној сасвим близу и ушта тајанственим гласом:

— А је ли занимљиво, госпођице?

— Занимљиво, Хивра, веома занимљиво! — одговори Маничка.

— Господе Боже! Шта бих ја све дала кад бих могла прочитати тај њен рукопис. Она ми је, госпођице, често говорила: овде, вели, на ову хартију, изливам ја, сву душу своју... А душа њена није била земаљска, него је била, право рећи, небесна!...

Маничка оде у учионицу и поново узе преда се Клаудијин дневник.

(наставити се)

Закуцајте смело

мемљиној соби, крај огњинга празна
Стоји бака тужна, из ока јој суза
Брижно лице кмаси...
Мало даље, син јој, оборене главе
Ненесело седи, мршаве му груди
Парају уздаси...

Београд 1903. г.

Поцепано, босо, унуче их гледа
Помодреле усне к'о да понављају:
„Ах, ти си сирота!“
А кроз димњак ветар пева ледним гласом:
„Беда није живот — закуцајте смело
На прата живота!“

Marold

Брачне фотографије

написала М. С. Р. А.

I.

Путовање

На Централној Станци; седам часова изјутра; магла. Светлост сијалице са металнога крова све је слабија...

Биђи Гиери (човек од тридесет година, висок, снажан, пуне браде, правилног профила; с наочарима; у плавом капуту, у панталонама боје загорела хлеба, у таквом истом горњем капуту, са чунавим шеширом и сивим рукавицама.) Је ли ти хладно?

Софија (сувовава, елегантна, симпатична; у дугачком улстеру са оковратником и наруквицама од видрине крапа; мали вео покрива јој очи, долази до пола носа и оставља уста слободна; има јој двадесет и четири године.) Хладно? Откуд можеш и помислити да ми је хладно?

Уђоше у чекаоницу прве класе, туробну као позоришна сала кад се у њој држе свечане седице. Софија и даље размишља о чудноватом питању свога мужа. Хладно? Пре ће бити да је расејана и узбуђена; изгубила је свест о својој биђи, те јој се чини као да је у одећу неке друге жене. Још јуче девојка, а данас већ — жена! Јуче с оне

стране понора, а данас с ове стране његове. Понор! Али где је тај понор?...

Гиери (гледа на хронометар) Седам и тридесет. Још десет минута до поласка.

Софија (мисли) А како је мама плакала! Јадна мама! Оставити је и отићи са човеком кога познајем тек пре три месеца... (Гледа кришом из мужа и задовољна је са испитивањем.) Срећа што волим свога Биђија. (Дотакнувши га прстима по огртачу.) Биђето!

Гиери Шта је, мила моја?

Софија (дрићући) Хоћеш ли ме увек волети?

Гиери Увек.

Да ли би имао да јој каже још штогод? Ко зна? Један промукао глас викну из свега грла:

— „За пругу Мортара, Александрија, Беневана!...“

Софија излете из чекаонице; Гиери врло хладнокрвно за њоме, понесав мали штит од сунца који она беше заборавила.

Попеше се у куле. Софија је веома нервозна и узбуђена... Кад се врата буду затворила, кад храпави глас викне

готово!, кад воз пође, — они ће онда остати сами, сасвим сами!... Дубок уздах надимао је Софијине груди; нехотичним покретом спусти ова вео до уста и скупи се сва у угао од купеа, стисну на груди нарукавље од видрине крзна и наслони на њ лице, дршћући од лакога узбуђења.

Гиери метну торбицу на мрежу, огледа стакло на вратима, погледа напоље десно и лево и најзад седе спрочу ње, у други угао.

„За пругу Мортара, Александрија, Ђенова — готово!“

Један писак. Вјм, вјм, вјм! Огромни се колос крете; вагони почеше клизити; последњи уздах Софијин, налик на мали узвик...

Гиери (лактове наслонио на колена а руке метнуо на женина колена; с доброћудним осмехом.) Дакле, мила моја, ето нас најзад!

Софија (замагљених очију) Јест.

Један тренутак ћутања.

Гиери Јеси ли удобно села?

Софија Врло добро. (расејана).

Гиери Да ли ти не смета светлост?

Софија (као пре) Не, ни мало.

Гиери Одиста, ваља признати, данас се путује као да је човек у својој кући.

Два тренутка ћутања.

Гиери (после зрелог размишљања) Можемо ли се пољубити, а?

Пољубили су се, преко вела, између очију.

Дубоко, вечно ћутање. Софија је раздрагана.

Гиери (с љубазном забринутешћу) Ти као да си замишљена.

Софија Не... не знам.

Гиери Мислиш о нечему.

Софија (мазећи се) О теби мислим.

Гиери (смеје се задовољно и стеже је за руку).

Софија (нагло) Јеси ли видео кадгод ону слику, од некога францускога сликара, што носи назив: *Једва једном сами!*...?

Гиери Јесам. Једна манирована композиција. Жена као да је нешто туробна, а човек је расположен као да је у каквом ресторану.

Софија (дирнута) Али ја не мислим о томе.

Гиери (простодушном) Па да о чему онда? Можда сам те рђаво разумео. Да није то онај пртеж што је дуго стајао изложен у трговини на углу од Passarella.

Софија Не знам, не сећам се, можда се варам. (Пружи му десну руку). Хоћеш ли бити добар да ми закончаш ово пуце?

Пуце је закончано. Софија се опет зарони у свој угао. Гиери устао, исприси се, и с блаженим и спокојним изразом гледа кроз прозор.

Софија (изненадно) То је била слика од Науез-а, где један човек с огромним шеширом држи обгрљену жену у хаљини као небо плавој.

Гиери Вероватно. (У себи) Моја жена има страст да се заноси сликама... Племенита страст, одиста (гласно) То је, мора бити, чувени *Пољубац*, веома хваљена слика, изведена с много сваге и одмах одаје уметника... Јер, видиш ли, драга моја, уметник се види и из једне линије, једног потеза. Невешти се муче тражећи студовање, грандиозне и вулгарне ефекте, док је генију доста један неанатан и, по изгледу, немаран потез па да створи узорно дело.

Софија (уздахнувши) Занста је тако.

Гиери, видећи Софију меланхоличну, налази да треба да оживи разговор и учини га срдацијим. Поче разлагати о античкој и модерној вештини, указа са задовољством на победу италијанског сликарства, помену правац који влада у Риму, дотаче се Транквила Кремона и његове школе, и тако све док воз не стаде у Валенци.

Софија Погле! Пале лампе.

Гиери Јест. После Валенце настају тунели.

Софија Ја сам мислила да ћемо под тунелима бити у помрчини.

Гиери Каква назадна мисао! Зар није лепо имати лепу светлост?

В. БУЗОВАЦ

МАГДАЛЕНА ПОКАЗНИЦА

Софија (слегне раменима) Може бити... али онда је мања поезија.

Гиери (смејући се с очинском добродушностју) Поезија мрака... Ха! ха! ха!...

Софија се стаде сећати извесних далеких, давнашњих тренутака, када је још као девојчица, у углу готово мрачном, поред камина, слушала приче о вилама, те јој се у ономе сумраку чинио још сјајнијим златни огртач доброћине виле и хаљина са звездама, коју несрећна Пенелуга беше нашла у љусци од кестена... Па затим и други, скорији тренутци, друге фантазије, проснивање у полутами девојачке собице, када је будна савала о ружичастим мистеријама љубавним. Али о томе не смеде мужу

ништа рећи; он би јој се онет смејао; он је не би разумео. Штета! Па ипак, он је био интелигентан, добар и љубазан младић. Може бити да је истина (као што је чула да мама једаред рече) да људи воле сасвим другаче него жене? Али и Ромео је био човек!

— „Александрија. Ко путује пругом из Торина треба да промени воз.“

Гиери Да сиђемо. Имамо да се задржавамо четрдесет минута, па бисмо се могли мало прихватити. Јеси ли гладна? Или хоћеш да причекаш до Ђенове, где ћемо остати два сата?

Софија Како год хоћеш.

Гиери Добро. Онда да сиђемо; протеглићемо ноге.

Софија Пристаде да узме лимуну . . .

Враћајући се у свој кут у купеу, напомену се изреке госпође Стаел: „Путovati, то је најжалосније задовољство на свету.“ У каквим ли је приликама и расположењу могла бити ауторка *Корине* кад је формуловала овај аксиом? . . .

И знак питања у машти Софијиној узнео огромне размере; цела јој се будућност учини помућена и узбуњена ироничним улитним званима, шиплатим као чакља.

У Сан Пиер д' Арена море привуче сву њену пажњу својом мањском привлачношћу. И Гиери га посматраше с великим интересом. С лицем на прозору, он је беше обухватио руком око струка. Пријатан ветарац миловао их је по лицу; осетини наједанпут да су срећни, срећни због своје младости, срећни због свога брака . . . Срећни још и зато што већ беху — приспели . . .

Гиери (узимајући торбицу и штит своје жене) — Аах! . . .

Софија (наместајући вео) Па ипак, на крају крајева, Ђиђи ме воли.

II.

Медени месец

Нануљ. Grand Hôtel, на морској обали. Софија се збуља у америкањској насловачи, посматрајући како се пуши Везув у даљини. (На њој хаљина од тамно-зеленог енглеског штофа, са великим квадратима боје дрвета и боје chandron; струк од зелене кадиве, са пуцадма од цизелованог метала; на рукама шведске рукавице и т. д.) Уз сточић стоји насловљен Ђиђијев штап.

Софија (мисли) Већ петнаест дана! . . .

Инженер Малфати (стари пријатељ Гиеријев; човек од четрдесет и пет година, проседе браде; физиономија обична: живети и пусти друге да живе) То је заиста била лепа комбинација да се нађемо сви скупа у Нануљу . . . Лепа, разуме се, за мене, јер Ђиђи, наравно, нема потребе . . .

Софија (сухо) Напротив, Ђиђију су увек потребни његови пријатељи.

Инженер О, поред тако лепе женице . . .

Софија Шта ћете? Мој муж уме да говори само о своме послу, о политици или о стварима које нас жене ни мало не занимају. И тако је озбиљан, тако важан . . . Све то зависи од карактера, разуме се, али . . .

Инженер (мисли да је умесно прекинути је) Ех, збуља, махнимо се тога. (С лаким осмехом) Требало га је видети као што сам га ја виђао у Университету. Био је душа свакога друштва, стожер свакога весела . . . Правни Дон Хуан, кажем вам! . . . Он је много млађи од мене и

неколико година смо се били изгубили из вида, али су ми ипак позната сва његова јунаштва.

Софија више не посматра Везув, него је сасредила сву своју пажњу на речи Малфатијеве.

Инженер (доброћудно) У осталом, и боље је тако. Јер, верујте мојем искуству: то су прави мужеви, тихи, кућаници, већ повучени од света.

Софија И сувише.

Инженер Како можете рећи?

Софија (живо) Не велим за Ђиђија, но . . . често такви и сувише мудри мужеви не успевају своје жене.

Инженер Па ипак су бољи од ветропира, расипника и развратника.

Софија (иронично) Жалосна дилема.

Инженер (покуњена носом) Хе!

Софија Зар се не може наћи муж љубазан а да није развратник, окретан а да није ветропир, пријатељ друштва и забаве а да није расипник?

Инженер На сваки начин, на сваки начин. Само, то је врло тешко. (После кратког размисљања) У осталом, када се жена удаје, она мора мислити само на своју кућу и ни на што друго.

Софија А ко вам је то казао?

Инженер (мало збуњено) Боже мој, па то је позната ствар: и Свето Писмо, хвалећи жену . . .

Софија Молићу вас да се махнете Светог Писма. Има свачега по мало у тој квини, тако да је свако може цитирати без бојазни.

Инженер Видите и енглеско женскиње . . .

Софија А шта имају с нама заједничко Енглескиње? Јесте ли ви ваљда као што су Енглези? Јесу ли наши обичаји енглески? Је ли наше васпитање енглеско? . . . Било би занимљиво кад би у Италији где је све италијанско — само жене морале да буду по моделу енглеском. Онда би нам требало од петнаесте године метати на главу сламне шешире, тутнути нам под мишку „Бедекера“ и послати нас на пут по свеу.

Инженер Ех, то би тек била лепа ствар.

Софија Узмимо да би то била лепа ствар, али ми допустите да у то сумњам, а из разлога што се морални обичаји не могу преносити из земље у земљу као што се преноси жито. Дакле, кад ми нисмо биле тако васпитане, треба нас узети онакве какве смо.

Инженер (гледајући око себе спокојним погледом) Како је диван дан!

Софија (не одговара ништа).

Инженер Заиста: ово небо, ово море, овај дивни ваздух — тога има само у Нануљу!

Софија Штета само што жене нису Енглескиње.

Инженер (мислећи да ће најумесније бити једно:) Ха! ха! ха! ха!

Софија (јогунасто) Ви сте људи себична створења. Уживате живот потпунице, забављате се, пијете до последње капи од онога што Булвер зове: „нехар ружичасте боје“, и кад се уморите, а ви подјармите жену да вам она помогне носити терет разочарања.

Инженер (решен да прогута пилулу) То су, ако се не варам, модерне теорије. Ви сте, драга госпођо, остали под утисцима Сардуове комедије: *Разведемо се*.

Софија (увређена) Ја? . . . Зар мислите да би ме мама водила на Сардуове комедије? Зар не знате како сам строго васпитана?

Инженер Онда је Ђиђи?

Софија (поругавши) Не говоримо о Ђиђију; он је овде сасвим невин. Ђиђи је прави ађео. Ми то говоримо у теорији.

Инженер Е па лено, али, опростите, откуда то долази да ви, тако строго васпитани, удати од пре петнаест дана, откуд ви знате за те ствари?

Софија (ватрено) Ту вас хоћу. У томе грешите ви људи. Ви мислите: да је доста послати девојку у школу где ће је катихета учити да је смерност највећа врлина код девојака; да је доста бити противник романсиера, јер та дела нису довољно чиста; да је довољно да с времена на време изиде каква апсурдна књижица, коју би написали људи који ни мало не познају људско срце, — па да се створи оно бестелесно и немогуће биће што долази у рубрику *девојке*. Не, то створење не постоји. Пре петнаест дана то не бих могла рећи, а сада то гласно кажем. Најчеститија девојка, најбоље васпитана, не личи ни мало на оно бескичмено биће без меса и крви, за које моралисти верују и хоће и друге да увере да је девојка. О, ја знам, они морају много да вичу противу романсиера и противу комедиографа, али они не помишљају да романсиери и комедиографи узимају своје личности из стварног живота. Сваки је поглед за њих по једно откриће: оне изађу из куће: сваки корак је за њих поука, искуство; свака реч, сваки покрет, свако ћутање, свако питање, свако забрањивање, за њих је читав расклопљени роман. Или ваљда мислите да су девојке слепе, глуве и глухе?

Инженер (готов да и даље слуша; но видев да је Софија ућутала усуди се да прозбори) Но да, заиста, то су тешка питања: ни ја ни ви, драга госпођо, нећемо их моћи никада решити.

Софија (са победним гестом, као да је нашла дефинитиван аргумент) А сем тога, хоћу да вас питам:...

Инженер (погледа ка вратима, очекујући да се појави пријатељ му Ђиђи.)

Софија... Зашто су увек нежење — новинари и критичари, који немају ни порода ни породице, они који узимају девојке за нишан својих стрела? Зашто су људи ваљда ревносни браниоци мистичног смоковог листа? Зашто се не поуздају у послушност својих бескичмењака и не верују да је довољно кад мати ту и ту лектуру забрани? А? Ја нисам ађео с плавим крилима, али кад год ми је мати рекла: ово не! увек сам се покоравао. Па кад ипак разумем многе ствари о којима нисам читала, то је зато што су оне у ваздуху, разумете ли, у ваздуху!...

Инженер (гледајући наврх, као да тражи те ствари што су у ваздуху) Заиста, тако је. А реците ми, свиђа ли вам се Кастеламаре?

Пре но што Софија може одговорити, појави се Ђиђи Гиери, који је ишао да плати рачун гостионичару.

Инженер (врло задовољан) Једва једном!

Софија (Ђиђију) Та је фраза за те најбољи доказ...

Гиери (смејући се) О, Малфати није никад био онај сам (ташше га по рамену). Он је и сувише велики пријатељ мира.

Софија (инженеру с мало подсмеха) Дакле „врло добар муж.“ (Ђиђију) Зваш ли да смо се пренирали?

Гиери (инженеру, с неверицом) Ти?

Инженер (брани се) О, ја, одиста, нисам: госпођа је врло живе природе... Младост, разуме се...

Гиери Све жене произлазе од *madame de Longueville*, лепе фрондскиње, која с лезезом и прутњем у руци запали револуцију у Француској.

Инженер (правећи се лукавим) А од кога је произашла *madame de Longueville*?

Гиери Боже мој, па од Еве, прве револуционарке из свету.

Софија (смеши се на свог мужа с одобравањем).

III.

О моди

Госпођи Вурезини Роси

Калацио, Пров. Бергамо.

Мила моја,

Пишем ти у првим данима свога меденог месеца; то је, чини ми се, леп доказ пријатељства.

Збиља... да говорим искрено, удварање мога мужа према мени не заузима баш свих дванаест часова на дан. Јер Ђиђи је, да ти речем, човек озбиљан, сталожан, потпуна противност ономе романтичном идеалу што га себи стварамо ми девојке кад читамо Алардија — јединог песника што га допштају девојкама, а кога оне воле више од свију других, али који, у основи, говори о апсурдним стварима.

Да се вратим на свога мужа: ја сам врло срећна; била бих незахвална када то не бих била, јер Ђиђи ме одиста воли. Па ако сам, и поред тога, изгубила по коју плузију, он тому није крив. Хоћу и ја да postanем позитивном; бар чиним све могуће да то постигнем... а ако у том не успем? Ех, тада неће бити моја кривица.

Да ти одговорим на писмо којим си ми пожелела добродошлицу тек што се бејаш вратила са свадбеног пута. Била сам у Ђенови, у Фиренци, у Риму, у Напољу. Боже мој, како је лепа Италија! Али ипак, ваља признати, вратила сам се у Милан с великим задовољством. Овај наш мила град учинио ми се још привлачнијим, још живљим и елегантнијим, пошто сам обишла толике музеје, толике цркве и толике пинакотеке.

Поручујеш ми да ти говорим о моди. О томе заиста није тешко говорити, јер у овим лепим данима пролећа развијају се и цветaju моде као што се развија цвеће. (Остављам ти ово упоређење као тему за разликовање... а ја ћу наставити.)

Енглези су потпуно овладали, преплавили, заузели Милан, ако не да отимају а оно да плачкају; овде има *Lard-League* жуте боје помешане с црвеном, зелене што се прелива у плаво, боје бакра с бојом неба, и сва та шарена најезда дречи у изложима наших радња, око ногу госпођа, ... и ствара нам шарену дугу у свако доба дана.

Покајала сам се што сам за путовање правила хаљину по енглеском кроју: треба да је носим што више и да је похабам што пре, јер ће за који месец све госпође, као у завери, подвикнути енглеској моди: *va fuori d'Italia*, *va fuori stranier!* (Напоље из Италије; напоље туђинче!)

Друга мода која се злоупотребљава, то су *capotes*. Свет види једну са *capote*-ом и вели: дивна је? Види њих две: грациозне!... Види ли три: О? о?... Четири: Е, то већ почиње лутити!... Пет... ах! више их и не гледа. Можемо се надати да ће се летос наћи штогод друго. Зашто се не бисмо вратиле на своје прие ломбардске велове, који тако много личе на урес лепе Шпанолке што ју је опевао Виктор Иго?

„*Ses yeux noirs brillaient sous sa noire mantille.*“

Али, и сувише се држе привржени француској моди. Но, погле само, овај патриотски усклик ја стављам на завршетку једног француског стиха!...

У недељу сам изишла с Ђиђијем на *Корсо*, и посматрајући целокупни ефекат данашње моде морадох признати да се све више тежи за ефектацијама.

Муче и истежу штоф у разним правцима, набирају га на све могуће начине; линија више нема, цртежа је нестало; крупним корацима идемо ка бароку. Још један корак само, па ћемо видети како ускресају из својих чудноватих гробница *merveilleuses* у пуном триумфу ексцентричности и рђава укуса.

Не зна се више шта хоће с нама ова мода: она нас преображава, мења, ремети савршено дело матере природе, она нас сиљескава с једне стране и надува на другој страни, тако да мислим да, кад би се нешто библиска змија вратила да се по свету прошета, промислила би се мало, пре но што би нам понудила Евину јабуку.

Какве цене мараме носиш ти, драга Ђузепина? Последњи је модел заокруљен, од ружичастог батиста или боје леба, са три руба од батиста, одвојена *entredeux*-ом од *valenciennes*, и најзад ивица од *valenciennes*, густо, густо набрана...

Сећам се да си желела да ти опишем своју венчану хаљину. Ево је: Пре свега, ја сам раскинула са традиционалном хаљином од беле свиле и правила сам себи хаљину од белог крена, која је много грациознија и ваздушистија, а подесна је за сваку комбинацију. Али струк сам имала од атласа и с. преда сав покривен цвећем од поморанџе и беле руже. И вео је био од крена, са једним високим набором и лепом чинком свуд унаоколо; на глави — ни једног цвета. Косу сам чешљала, а и сад је тако носим, ниско, и ако је последњи пропис био да се коса са затиљка издигне. Мени рђаво стоји уздигнута коса, и не знам зашто бих се правила ружином... да бих се, ваљда, владала по моди?

Хитам да те поздравим. Ђиђи ме пита где сам му сакрила штан. Нисам га, до душе, сакрила, али бих то радо учинила, кад бих му тиме могла спречити да иде у тај мрски клуб.

Збогом, мила моја!

Твоја Софија.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

Листићи

(ПЕСМЕ У ПРОЗИ, ПРИЧИЦЕ, ИМПРЕСИЈЕ)

Меланколија

(Казивач Ј. Јетмајер)

СЕН

Човека непрестано прати сен која га не оставља ни у дану ни у ноћи. Човек је често погледа, али је не види: као год што не види ни дрвета пред својим домом у којем дуго станује, ни луђе на улици ако мисли о чему другом.

Та сен увек прати човека. Прати га док још као дете тражи ручицама мајчине груди; прати га кад жени, која у његову варучу гине за срећом љубави, гледа у очи и тражи у њима стид и страсну пожуду; прати га и онда кад посматра пролећно зеленило, а уверен је да ће ново пролеће окитити зеленилом само хумку на његову гробу. —

Дан и ноћ, увек и свугде иде та сен за човеком не остављајући га ни једног тренутка, као што ни њега не оставља чежња за срећом...

Та је сен — Смрт.

РУЖИЦА

Стајао сам на морском јалу крај Нице, а у руци ми била румена ружа.

Преда мном се раширило море, златно, модро-љубичасто, сребрно, мирно море, пуно сунчаног сјаја у подневно доба.

Малени валови доносили су ми пред ноге бисерје своје, смарагде и опале, шумели јединолично и одмерено као харфа, кад јој прстом дотакнемо жице.

На чистом, као сафир модром небу, сијало је велико, жарко сунце. Било је пролеће.

Над водом су летели бели галебови, час дотичући се прима сребрне пене, час се опет дижући у зрак. Тако лете лептири по ливадама.

У даљини према западу, пловила је лађа, губећи се полагано у пустој недогледности, а за њом се вукао густ облак сивог дима.

Бацно сам ружу у море.

Вал се вратио од обале и однео је у својој пени.

Гледао сам како се удаљава. У почетку је била румена као крв, а пена је била сивкаста. Касније ми се чинила све блеђа, а море зелено као смарагд.

За мало је нови вал донесе опет пред моје ноге.

Само некоји листићи, које је вода била истргнула из чашнице, дођоше усамљени.

Стајао сам дуго на морском јалу, вал је долазио и опет одлазио, а ружа је постајала све мања и мања. Све спорије и спорије враћала се ружица пред моје ноге. Вода је била поскидала готово све листиће из њене чашнице.

Најзад је остала само шака листића, који су пливали појединце по води.

А море је доносило још непрестано те листиће пред моје ноге.

Није ли то судбина и нашега срца? —

И оно нам се враћа пред ноге, скидано као шака листића без чашнице...

Не говоримо о срећи за којом жудимо, не говоримо о њој!...

Срећа је као тичица... лако се уплаши.

Чекајмо мирно, не говоримо о њој, не мислимо на њу... Чезнимо за њом у дубини и тишини срца свог, али сакријмо ту чезњу пред мислима својим.

Јер срећа је као сунце иза облака: часком провири, засија, али се опет сакрије за облаке.

Не зовимо срећу; не гинимо за њом, не боримо се за њу; чекајмо је као деца, која сањају о Божићу, да ће Исус доћи до њих и донети им дарове, па га очекују тихо, пуни страха и нестрпљивости. Тако је чекајмо.

Ако мора доћи, доћи ће... Али не идимо јој у сусрет.

Срећа је као сунце, о којему сања цвеће које цвати само један дан... оно је чека, јер не може да јој пожури у сусрет.

Ако је дан леп, доћи ће сунце; ако је небо пуно облака, — цвеће узалуд чека!

Тако и увене не угледавши сунца. У вече, у часу смрти, шапуће то цвеће: узалуд смо отварали чашнице своје према небу, сунце није дошло...

Чекајмо срећу бугећи... срећа је срцу оно исто, што је сунце цвећу које цвати само један дан... Ако мора доћи, доћи ће...

Не говоримо о срећи, за којом жудимо, не говоримо о њој... плашљива је као малена тичица.

Превео Владоје С. Југовић

Господин који чини добротине

I

Јесење хладно вече. Киша уситнила и пробија и срж у костима. Вода цури из дрвета и камена... Сиротица дрхти под стрехом без вечере... Господин је добар на је шаље у крчму на вечеру. — Господин је учинио једно добротине.

II

Јесења хладна ноћ. Киша уситнила и пробија и срж у костима. Вода цури из дрвета и камена... Сиротица дрхти пред крчмом без преноћишта... Господин је врло добар на је води у свој стан на конак. — Господин је учинио и друго добротине.

III

Јесење хладно јутро. Киша је уситнила и пробија и срж у костима. Вода цури из дрвета и камена... Сиротица дрхти без наде... Господин је сушта доброта, па јој пружа нешто новце и шапће јој, да је неће заборавити. — Господин ће и даље чинити добротине.

Београд.

М. М. Ускоковић

Бјернстјерне Бјернсон

— по немачком —

(СВРШЕТАК)

Ве године доцније јавља се он с новом драмом: „En Fallit“. Може ли бити већег контраста? 1872. г. даје нам драму из живота средњег века, а 1874. год. драму са свим савремену! Тиме је Бјернсон учинио врло добар избор, јер је изабрао материјал који свакога мора привлачити, и у том свом раду изнео је такве мисли о реформи на трговинском пољу, којима објективан гледалац није могао одрећи правилност. Од тога времена изгледа, као да је добио нову снагу: необичном лакоћом стварао је драму за драмом, а и у приповеткама својим и романима ширио је нове идеје. Хтеднемо ли да окарактерисамо његово огромно делање у то доба, наићи ћемо на једну мисао, која се крије иза сваког његова рада као јак савезник у свима питањима, а то је тежња, да све животне односе испуни духом истине и моралности, те да на тај начин створи нов, бољи живот. Он неустрашно показује на недостатке. На свима пољима: и у трговини, и у новинарству, уставу, браку, васпитању... свугде открива лаж и ставља јој на супрот, као идеал новог живота, истину. А праву истину нашао је на пољу савремених научних открића, чијем се изучавању са младићским жаром одао у својој четрдесетој години. Учења Дарвинова, Милева,

Спенсерово ватрено је бранио, извлачећи из њих консеквенце за своја учења о васпитању; исто је тако ватрено обарао стара веровања и застареле погледе на брак и женин положај у браку и захтевао јасност и истинитост у свима људским односима.

Уметност је сматрао за најбољи пут којим се може утицати на масу. Његов неуморни рад на драматском пољу, беседнички, па новинарски јако нас осваја, јер има у себи нечег детињског, пошто не може у себи да задржи сву ону масу новог знања које је стекао, већ се труди да то и другима саопшти.

У овој другој периоди његова рада, — која с првом не показује никакву материјалну везу, — постале су драме: „Банкротство“, „Уредник“, „Краљ“, „Нови систем“, „Леонарда“, „Рукавица“ и „Изнад наше моћи“ (I. део 1874. — 1883. г.) и оба велика романа: „Заставе су истакнуте и у граду и у луци“ (1884.) и „На Божјем путу“ (1889.), а нећемо погрешити, ако у ову периоду убројамо и други део драме „Изнад наше моћи“, и ако њен завршетак већ задира у трећу. Исто тако долази овамо и духовита комедија „Географија и љубав“, која третира женско питање, постајући тиме готово нехотице сатира на брак, чију суштину чини нескривени егоизам мужева. На тај начин

ова је комедија допуна „Нори“, јер је у обема истакнута мисао, да муж треба више да се обзира на душевни живот жени, која је нешто више но служавка по вечном уговору. Најзад, у ово доба пада и драма, која је изазвала многе дискусије „Павле Ланге и Тора Парсберг“, чија је јунакиња свакако најсавршенији женски карактер који нам је Бјернсон дао.

Није нам могуће, да на овом месту аналишемо оне многобројне драме из друге периоде; рећи ћемо само толико, да нам се чини, да се од њих „Леонарда“ и „Нови систем“ још и данас могу давати; али то не смемо тврдити и за драму „Краљ“, која је најсилнија и најоригиналнија у литератури, али која није за позорницу, нарочито због својих интермеца у облацима, са симболима који се не дају лако разумети. У тој драми изгледа, да је назвао „Сивим“ мећ традиције, дакле оно што Ибзен назива „Аветиња“ т. ј. оне силе од којих се човек најтеже одваја, почињући нов живот.

Исто тако не ћемо улазити у разматрање драме „Руквица“, у којој се страшно износи мисао, да оба пола треба да се покорављају једноме моралу. Ово тражење није никад играло озбиљну улогу у јавном животу, већ ће и на даље остати типична доктринарна теза, која хоће живот да уреди по општим моралним принципима, не водећи рачуна о стварности. Још мање можемо говорити о драми „Изнад наше моћи“, те нам тако за разматрање из ове епохе остају само његова два велика романа „Det flager på byen ved havnen“ („Заставе су истакнуте и у граду и у луци“) и „На Божјем путу“.

У првом роману изнео је Бјернсон своје мисли о васпитању: Тома Рендален и његова мати предузеше, да у својој малој норвешкој варошници оснују школу за младеж — и то само за девојчице — у којој ће се радити само по модерним принципима. Овај први део романа није ништа друго до просто полемисање о васпитању. У граду и у луци истакнуте су заставе, када конзул Енген, моћни вођ реакционарне и лажовске партије, уобрази да је победио оне смеле борце за напредак; ну, тај му се тријумф у последњем тренутку изјавио и свршио врло бедним поразом, — дајући тиме наде Рендалену који је при свршетку романа од једном открио да је залубљен: „Да, да, истакнуће се заставе и у граду и у луци, али ће сада бити знак победе напретка — његове победе!“

Са правом могли бисмо узети, да је у овом делу Бјернсон хтео нарочито да истакне, колико верује у учења Дарвинова и Тенова. Ово је кроз тенденциозан роман, али он има у себи толико лених места и тако фино израђене карактере, да га не можемо уврстити у категорију обичних тенденциозних романа. Главне личности у роману нису баш савршено оцртане, али су за то споредне личности до најмањих ситуација разрађене, нарочито девојчице Тора, Нора, Мила и Тука, које човек не може лако да заборави и мора се дивити оном фином психолошком инстинкту, којим је Бјернсон оцртао духовни живот девојчица у доба њихова развијања.

У романима „На Божјем путу“ и „Рагнији“ више он кратковидно поступање правоверних богомолаца који, вођени својом догматиком, под извесним околностима без икаквог обзира уништавају људски живот, стављају човека ради примера на муке, приповедајући у исто доба чисто и племенито човештво и да живот треба удешавати по своме моралу. Овде стоје један према другоме: вера и модерне природне науке, нашавши своје представнике у пријатељима Олу Туфту, који је постао настиром, и Едварду

Калему, лекару. Као жртва сурове себичности прквеног морала пада Рагнија, Едвардова жена. Она је, пре него што се венчала за Калема, била удата за право чудовиште од човека, за гомилу меса која је од заразне болести ослепила. И покрај таквог човека венуло је ово дивно, нежно створење. После мужевљеве смрти ожени се њоме Едвард, који пре тога није имао с њом никакве интимније везе и ако је већ одавно силно волео. Али враћајући се из Америке — за Бјернсона увек идеалне земље напретка — увиде он, да се у Норвешкој такав брак сматра за печастан. У почетку се обоје храбро упуштају у борбу, ну Рагнија, најзад, ипак подлеже. Тек над њеним гробом измире се оба непријатељска табора, дајући прилике Олу да потврди, да су Божји путеви увек они којим ваљани људи иду.

И у овом роману, поред главних недовољно оцртаних карактера, стоје споредни, који нас својом пластиком очаравају и поезијом усхићују.

Овде ваља убројити и две приповетке Бјернсонове: дивну новелу „Прашина“, једно од његових најбољих дела, и чудновату причу „Авесаомова коса“.

Улазимо у трећу епоху. Као мото над њом могли бисмо ставити реч „Laboremus.“ Ове „Laboremus“-драме биће права објава рата свему ленствовању и позив на озбиљан рад, а у исто доба и епилог његову раду, као и код Ибзена. Обојица повлаче суму из свога рада, само на разне начине. Велики усамљеник, који је свој живот провео у скептицизму, погледа на свој живот с горком резигнацијом: „Доцкан је, ако се хоће живети, чак и после смрти!“ Док Бјернсон још дрско узвикује, вођен својом несаломљивом вером: „Још није, треба се само кренути!“

Живот пул рада и благослова карактерише Бјернсона. Он није створен за практичног реформатора, али у толико више за силног подстрекача. Кадгод је хтео да се уметна у политику, није имао среће, јер се често одушевљавао и таквим идејама које је немогуће било извести, али је при свим тим тежњама својим имао пред собом висок циљ и чисте смерове. Ми можемо жалити, што он као народни и социјални педагог стављао у засепац уметника који се крио у њему, и што због тога није створио никакво право уметничко дело, али ће нам ипак целокупна појава његова без икакве сумње давати доказа, да имамо пред собом једну од највећих личности нових дана.

М.

Његово Величанство Краљ Петар I. — Историјски догађај од 29 о. м. довео је на српски престо новоизабраног Краља Петра I. Једнодушност при избору и радост целокупног српског народа ујамчавају нову еру Краљевине Србије. „Нова Искра“, која је већ била у штампи и готова, могла је унети у овај број само лик новог Краља, који сад шаље у српски народ са најодајнијим узвиком: Живео Петар I Краљ Србије!

Дубрава (сликао Влахо Вуковац.) — Год. 1894. наручи г. Влаху Хрватска Влада да јој изради за декорацију у сали њезина Министарства Просвете и Црквених Послова један збир портрета дубровачких великана — из прошлости и садашњости. Такав посао свакако није био ласан. У издању Мартињича, у Дубровнику, биле су

joш поодавно изашле литографски слике многих дубровачких великана. Наш се маестро није могао тиме задовољити, да оне старе слике од прашине очисти и — преради. Он је, на против, дошао на једну много срећнију идеју, и она је ова дивна алегорија *Дубравка*, коју „Нова Искра“ данас износи пред своје читаоце. — Госпар Влахо, који се и скулптуром служи, кад му је она од потребе, изради према оним Мартекиниевим сликама у воску главе свих оних великана из старине. Тако добије за своју алегорију мало чудновате моделе! И да би своју красну замислио потпунице извео, маестро узме ону сцену из Гундулићеве *„Дубравке“*, кад пастирка отимље козу од Сатира. Та се сцена игра пред Гундулићем и многим знатним људима и из његова времена и из времена и пре и после њега! Тако на слици видимо, осим Гундулића, још и Палмотића, Ђорђића, Руђера Бошковића, Држића, Бона, Цвјету Зузорићеву — чувену лепотицу Дубровачку, Меда Пуцића, Госпара Перу Будманиа, и многе друге...

О лепоти слике да и не говоримо; ено је на стр. 131, па нека се читаоци „Нове Искре“ и сами наслађују.

Дубравка је мало чудновате судбине: наручена за Хрв. Министарство Просвете и Црквених Послова, она се данас налази у Мађарском Народном Музеуму у Будимпешти! Мађари су је откупили за време Милениума...

Г. П. Ђв.

Госпођа Јелица Буковац (сликао Влахо Буковац).

— У часу када је полазила из уметникова атељеа и када га је, окренувши се код изласка, поздравила оним Дубровачким „адио“, — уметник је задржи у том положају и за кратко време на платну је била, рекао би жива, госпођа Јелица. —

Аго (сликао Влахо Буковац). — Веома нежан отац своје породице, Буковац врло често и врло радо и у својим сликарским радовима не излази из тога круга.

Аго је његов синчић, првенац у Буковчеву гнезду, те није никакво чудо што га је и са правом уметничком љубављу тако живо насликао, да се овај портрет са правом ставља међу најодабраније Буковчеве портретске радове.

Василије Пантелејмоновић Лукић - Далматов, члан руског Императорског Позоришта у Петрограду. — Већ неколико дана бавио се у Београду овај велики, можда и највећи руски драмски уметник, где је дошао да као гост нашег Народног Позоришта, као син српскога народа изиђе пред нашу публику у неколико улога. Велики историјски догађај од 29. о. м., истрага династије Обреновића, прекинула је ово гостовање, али смо добили уверење да ће нам Далматов у најкраћем времену поново доћи, када ћемо имати прилике да на нашој позорници гледамо овог великог и ретког уметника. —

Педесетогодишњица Београдског Певачког Друштва. — О Духовима о. г. прослављало је Београдско Певачко Друштво педесетогодишњицу свога постанка. Ниједна прослава објавила је сва српска штампа, а ми овом приликом доносимо ликове оних људи који су највише допринели оснивању и одржању овог најстаријег српског певачког друштва.

Тунел на друму између Ужица и Чачка. — На новом друму између Ужица и Чачка, код Плоче на Овчару, пробивен је друмски тунел који је дугачак 20 метара. И цео друм и тунел уметничко су дело своје врсте, те чине част и земљи у којој су и радницима који их изведоше. —

Магдалена Покајница (сликао Влахо Буковац). — Велики маестро - Влахо израдио је, у свом познатом и цењеном маниру, Магдалену Покајницу. Нисмо имали прилике да видимо оригинал, али компетентна Бечка критика дала је о њој свој ласкави суд. —

ХРОНИКА

Састанак руских слависта у Петрограду и рад за Славистички Конгрес.

Априла 10—15 о. г. започело се у Петрограду, без громке рекламе и свечане хуке, знаменито и красно словенско дело које ће, поред потребне и правилне организације, обележити епоху, како у развију Славистике као науке, тако и у историји словенског културног живота. Реч је о састанку руских филолога који се скупеше у Одељењу руског језика и књижевности Импер. Академије Наука, да већају о преко потребним питањима из словенске филологије, а пре свега о спремању и утврђењу погодаба и програма предложеног Славистичког Конгреса.

Потреба таког свесловенског научарског збора осећала се већ давно, и захтевала се све јаче и јаче од многих

радника и научара словенских. Бивало је и покушаја да се та мисао оствари, али је то до данас било немогуће. Овај састанак и почетак рада Руске Академије донета је велики и знаменити успех у историји развија словенске науке, образованости и културног живота.

Први састанак био је у Академији Наука. Председавао је велики кнез Константин Константиновић, а сучествовало је око 100 књижевних радника. Академијино Одељење за руски језик и књижевност изабрало је за почасне председнике: проф. И. А. Бодуен де Куртена (Петроград), проф. М. С. Дринова (Харков), проф. А. А. Кочубинског (Одеса), проф. Т. Д. Флоринског (Кијев) и Стојана Новаковића, српског министра и опуномоћеног посланика у Петрограду, а за праве председнике: В. И. Ламанског, А. Н. Пишина и В. Јагића, а за секретара прив. доцента Н. В. Јастребова.

Према програму, што га је израдио Одељење, рад је подељен у шест секција: 1) о организацији Славистичког Конгреса, 2) о словенској научној енциклопедији, 3) о црквено-словенском речнику, 4) о словенској библиографији, 5) о издању црквено-словенских споменика и 6) о узајамном словенском књижаству.

За тим су известиоци Одељења предложили обим и програм рада сваке секције. Предлоге су читали: проф. Т. Д. Флорински (за I секцију), академик А. А. Шахматов (за II и IV), академик А. И. Соболевски (за III) и академик В. Јагић (за V и VI).

Остали дани овог састанка били су посвећени пажљивом разматрању и решавању основних задатака сваке секције. —

Прва секција донела је решење: да се Конгрес сазове крајем августа или почетком септембра 1904. г. На конгресу се могу читати расправе на свима словенским језицима, а такође и на немачком, француском, енглеском и италијанском, али ће руски језик бити пословни језик.

Друга секција одредила је програм за Словенску Научну Енциклопедију. У њу ће се унети: књижевност, историја, језик, етнографија и археологија. Поред овог унео би се и потребан материјал из физиологије звука и лексикологије; за тим прегледи византијске и средњовековне западно-јевропске писмености, које су више или мање налазиле одјека и у словенским књижевностима; за тим преглед румунске писмености која је све до XVIII века била једино под утицајем словенским. Осим филологије, у Енциклопедију би, колико је то потребно, ушле и ове дисциплине: политичка историја словенских народа; узајамни политички и културни словенски односи; историја материјалне словенске културе; словенске правне старине; историја словенских цркава. Према свему овом Енциклопедија је подељена на ове одсеке: I Историја и задаци Славистике, II Преглед давањих Словена (географски, антрополошки и статистички), III Историја Словена, IV Језик, V Палеографија, VI Књижевност умена и писана, VII Метрика, VIII Словенска Уметност и IX Етнографија.

Трећа секција израдила је програм за израду црквено-словенског речника. Пошто је утврђено да су речници Востокова и Миклошића већ прилично застарели, то ће Академијино Одељење за руски језик и књижевност спремати такав речник који би требало да буде резултат заједничког рада. За израду његову служиће се писаним споменицима до закључно XII века.

Четврта секција, решавајући о Словенској Библиографији, водила је рачуна о већ започетом таквом раду у Прагу (Друштво чешких филолога) и Петрограду (Академијино Одељење за руски језик и књижевност), па је закључила да решење остави Конгресу. За план издавања секција је решила да се држи националног принципа (као Одељење) а не принципа научних дисциплина (као чешки филолози). Као углед да се штампа библиографија за 1902. — 03. годину.

Пета секција изјављује захвалност Академијину Одељењу за руски језик и књижевност које већ успешно приређује издања црквено-словенске књижевности. Секција изјављује жељу да се Одељење бави и о критичким, сводним издањима старих библијских списа, најстаријег превода хронике Ђорђа Амартола и т. зв. сводних историјских споменика. Најзад је изјављена жеља да се о Конгресу изнесе питање и предлог свима словенским академијама о систематском издавању најстаријих производа појединих словенских књижевности.

Шеста секција (о узајамном словенском књижаству) донела је решење да се обрати ма којој великој руској књижаrescoј фирми са предлогом да отвори (најбоље у Бечу) агентуру за руске књиге*). Поред тога да се из-

ради списак словенских учених друштава која би своја издања давала у замену.

После овако израђеног програма изнео је академик В. И. Ламански свој предлог о јачем школском раду на Славистици. Предлог је примљен и овако одређен: да се у свима руским универзитетима отвори нова катедра за историју и старине словенских народа; створити могућност универзитетима да имају бар по две катедре за словенску филологију (језик и књижевност); да се у правним факултетима отворе катедре са Историју Словенског Права, и, напослетку, да историјско-филолошки факултети имају 2—4 лектора за разне словенске језике.

Овим је завршен припремни рад за Славистички Конгрес од кога Словенство може с правом очекивати најбоље резултате.

По „Сл. В.“

Народно здравље у округу ужичком за годину 1901. По службеним подацима и сопственим посматрањима написао *Др. Алекса М. Стојковић*, физикус округа ужичког. Београд. Досетије Обрадовић — Штампарија Аце М. Станојевића. 1903. (Штампано о трошку округа). — In 8° стр. 97. Цена ?

У нашој медицинској литератури ова је књига једна веома значајна појава. Она је, осим тога, и једна *оригинална* новина — кака се, у осталом, само и могло од писца очекивати. Ви је читате као дневник једнога лекара; и да није у првом реду намењена лекарима, па онда и другим писменим људима, који се хтели не хтели баве о овоме питању, ова би књига могла бити, са једрине мисли и здравог излагања, једна од најпопуларнијих књига у области наше медицине. У осталом, нека она изазове код свих оних, којима је она и намењена, оно интересовање које њен писац може с потпуним правом и изискивати, па је она своју дужност потпуно испунила. И још више: *Др. Алекса М. Стојковић* указао је пут којим ваља многи наши лекари да пођу. Јер ако им, најзад, није могућно писати онако популарно, као пок. *Др. А. М. Димитријевић*, то они могу, бар с времена на време, износити на јавност своје написе сличне овоме *Дра А. М. Стојковића*.

Књига је веома лепо и прегледно подељена у дваест одељака, обухватајући све што се у онакоме облику може рећи о народном здрављу у једноме округу. Она је још и тако топло написана да ће је, знам, сваки прочитати од корице до корице, не испуштајући је из руку.

За читаоце „Нове Искре“ неће бити потребно исписивати овде стручњачку оцену; којима је така потребно, они ће је лако наћи у бр. 3. „Спискога Архива за Целокупно Лекарство“, 1903., у приказу *Дра Е. Михела*...

Слике, које нам је овако лепо изнео пок. *Др. А. М. Димитријевић* у својој књизи „Како наш народ живи“, многи су можда већ и позаборављали. Њих нам сада износи освежене и на један округ ограничене *Др. Алекса М. Стојковић*; он их износи лако, неусиљено, искрено и истинито пред форум „позваних“.

* Велика чешка књижара *Ј. Оти* (Праг) већ је пре кратког времена почела овај посао у Бечу. Ур.

Код нас се и сувише мало поклања брига неопходним хигијенским захтевима; наш урођени *мурдарлук* иде чак толико далеко, да ми опасности пре привлачимо него што их отклонимо! „Начин преношења заразне болести је типичан код нашег сеоског становништва. Чим неко опасно оболи, искупе се знајци и сродници у болесничкој соби. Ако је болест прилепчива, разнесе је бар један део тих посетилаца“ — пише веома тачно Др. А. М. Стојковић.

Па како ли је тек јасна слика којом нам писац износи зло материјално стање становника округа ужичког!... Збиља је још дивно чудо, како се наш народ по брдским крајевима и одржава у животу поред онако слабе хране, поред лаког одевања и поред онакога начина боловања? Др. Стојковић пише: „У једном дому затекао сам на пр. у малој, тесној, мрачној и врелој собици осам болесника (људи, жене, деца), од којих је петоро имало компликацију у органима за дисање (запаљење плућа, плућне марамице, каниларни бронхитис). Ваздух у соби био је густ, загушљив и врео. Болесници јечаху и стењаху, неки обнезашени; неки кашљаху и плуцаху поред себе; лежали су збијени једно поред другог. Чак су заборавили да изнесу разбој из собе и тако бар места направе. Лежали су на танким пољавима без сена и сламе. Поред сваког стајао је суд с водом. Пећ је била јако загрејана, јер и ако је био април, снег је на пољу падао. Пре тога умро је тих дана двоје у тој кући од исте болести (инфлуенце)!“ Тако болује и тако пропада наш сељак!

Да би се нашем народу могло што успешније помоћи, писац није повећање лекарског особља и установу нижег санитетског особља које би лекарима, особито за време епидемије, знатно посао олакшавало. Ова би установа, без сумње, била веома корисна, кад не би била злоупотребљавана — код онаке околности нашега народа да трчи бабама и шарлатанима. То би се није санитетско особље, при слабијој контроли, лађало и правога лекарског посла!... Није редак случај да нпр. бивши (а тако и активни) болничари радо изигравају „лекара“ — о чем је и писац свих редова писао у „Народноме здрављу“ за 1899. г.

Овај напис Дра Алексе М. Стојковића од особите је важности. Писац се, без сумње, неће само на ово ограничити. Ми с правом од њега очекујемо да у овоме правцу продужи, а исто тако с правом и од других лекара, да и они овакав посао прихвате.

Стилу Дра Стојковића имало би се и приговорити, али — на жалост, стил свију наших лекара и сувише мирише на германштину! Па онда не пази се ни на језик, као да човек мора бити филолог, па да пише као што ваља! Спољашња обрада књиге је чак — добра...

Беч.

med. cand. Г. П. Ивезић

* Драгомир М. Јовановић, судски писар у оставци јавља из Женева да је дао у штампу „Крцалију“, историјску драму у шест чинова, с певањем. Драма је у стиховима, а догађај је из прве четвртине XIX века.

* Андре Шерадам, француски публициста и велики пријатељ словенских народа, штампао је у Паризу, а у издању књижаре Плон своју нову књигу *La question d'Orient (La Macédoine. Le Chemin de fer de Bagdad)*.

* Проф. Н. К. Горталов, који је прошле године путовао по Балканском Полуострву с ученицима Казанске гимназије, штампао је своје и ученичке утиске. Књизи је наслов *Княжество Черногория и поџдка казанских гимназистовъ въ юнѣ 1902. г.*

* Преходни радови за Свесловенску Изложбу у Петрограду толико су се развили у последње време, да је сада немогућно отворити је, као што је било јављено, 1904. год. Због тога је главни одбор одложио изложбу за 1905. г. (април-октобар) и одредио много већи простор за њу. Стога се тражи од свих словенских одбора за изложбу да јаве, до новембра ове године, колико им је простора потребно, јер ће се с пролећа 1904. г. дефинитивно почети подизање потребних зграда. —

* Српска Дубровачка штампарија покренула је пре кратког времена *Srpsku Dubrovačku Biblioteku* од које су изашла два свеска: 1. *Povjest Dubrovačke Republike*, пјемаčki написао Кт. Engel, превео, *opaskama popratio i nadopunio Jvan Kanonik Stojanović* (стр XXXVI+416, вел. 8°, цена 4, а поштом 4.50 круне), и 2. *Pjesme Didaka Pira* (preštampano iz „Srgja“.) Цена 1 а поштом 1.20 круна. —

* У издању Српске Дубровачке Штампарије изашао је и четврти свезак *Anegdota kanonika dekana dum Jvana Stojanovića*. Цена 30, а поштом 40 пара. —

* Сима Станојевић (?) јавља да је дао у штампу књижицу „Религија будућности“. Позивајући на претплату, вели: „Ова књижица садржи доста занимљивих мисли, износи друштвени положај најближе будућности; кога су мудраци старина по прастаром рачуну, још из доба Брамине описали и пропаст данашњих система предсказали. Цена 20 пот.“ — И ако се из овако кратког позива не види ни ко је писац ни у којем је месту, није тешко „предсказати“ вредност ове појаве. —

* Станислав Бинички штампао је и дао у продају три своје најновије композиције: I По пољу је киша... од Змај-Јована Јовановића. За певање уз пратњу клавира. Цена 1.50 дин. II Спава мома. За певање уз пратњу клавира. Цена 1.50 дин., и III Зејнаби. (а) Кад ја виђех очи твоје... б) Да су мени очи твоје) од Ј. Илића. За певање уз пратњу клавира. Цена 2 динара. —

* Д-р Јован Радонић, библиотекар Матице Српске, држао је у Задарској Официрској Касини предавање о Македонији. Главне су мисли из овог предавања (како јавља Задарски „Српски Глас“): „народи на Балкану треба сами да спремају своју будућност“ и „река Вардар тачна је граница између српске и бугарске сфере интереса“.

* Књигу Хермана Чукеа: „Како најбоље да очеличи млади трговац свој карактер у искушењима и тешкоћама свога живота?“ — превео је с немачког Милан Поповић и штампао у Новом Саду. —

* Државна штампарија пустила је у продају ова своја најновија издања: „Минералогија, I Геометријска Кристалографија“, од С. Урошевића, проф. Вел. Школе (са 348 слика у тексту, цена 7 динара), и: „Геолошки Анали Балканског Полуострва“, од Ј. М. Жујовића, С. Урошевића и С. Радовановића (књига VI, део I, цена 7 динара). —

* У Београдској Великој Школи упражњене су катедре за: Историју Српске Књижевности, Историју Српског Народа и Финансију. Комитенти треба да се пријаве до 2. јуна о. г. —

* Изашао је из штампе и трећи свезак дела „Књига Здравља“, домаћи лекар за свакога. У њему су Природни методи лечења, од проф. В. П. Доброкљонског, превео Д-р Милутин Р. Живковић. —

* Пиротска Вилимарска Задруга приредила је у Београду, о Духовима, своју изложбу у просторијама Коларчеве Пивнице. Изложба је приређена у част прославе педесетогодишњице Београдског Певачког Друштва.

* Трговина канцеларијског материјала Милана Живковића и Компаније штампала је у свом издању књигу „Упутство за просто и доста тачно мерење имања, без сирава и помоћу сирава које се могу лако направити. За учитеље, свештенике, општинске писаре и економе написао Вл. Илић, проф. и дипл. земљомер“. — Књига има 8 1/2 штампаних табака, а цена јој је 1.50 дин.

* Политички Београдски листови јављају да ће од 1. јуна о. г. почети да излази у Београду нов свакодневни лист са сликама. Лист ће се звати „Светске Новости“ и продаваће се број по 5 пара. Не јавља се ко ће му бити власник и уредник. —

* Штампарија Браће М. Савића и Комп. покренула је нов научни и друштвени лист „Живот“. Први свезак већ је изашао из штампе. Лист ће излазити 1. и 16. сваког месеца, у свесцима од 4—5 табака. Тромесечна му је цена 3 динара, а за Аустро-Угарску и друге земље 3 круне или франка (на поштама). —

* Г. Михаило Ивановић Смирнов, трговац у Петрограду, послао је, преко Г. Стојана Новаковића, српског посланика у Петрограду, 2400 франка да задруга образује „Руски Фонд Михаила Ивановића Смирнова“. Из овог фонда награђиваће се српски преводи из руске лепе књижевности. —

* Књижевни Одбор Матице Српске у Новом Саду примио је на оцену ове рукописе: Толстојева теорија уметности, Прилози за синонима географске номенклатуре у Босни и Херцеговини, Веселе жене Виндзорске и Друго крштење. — За штампање примљени су ови рукописи: Газда Недељко, приповетка Драгутина Илића и Богобој Атанацковић, расправа д-ра Јована Скерлића.

* Најновија издања Српске Краљевске Академије имају овај садржај: XI споменик: Анализе минералних вода у Србији, од д-ра Марка Николића и д-ра А. Зега; Ка синтезама деривата ацетиретног естра, од д-ра Мил. З. Јовичића; LXVI Глас: Прилози ка библиографији старих српских штампаних књига, од Јуб. Стојановића; Иљков Мир, покушај непосредног измирења Србије и Турске 1806—1807., од Ст. Новаковића; Најновији обрт у трговинској политици, од д-ра Мих. В. Вујића; LXV Глас: Геометријска конструкција мреже за Меркаторову цилиндарску пројекцију, од Јуб. Кљерића; Ворања, студија константно-метаморфних појава гранита, од проф. С. Урошевића; О једној особини просторних детерминаната,

од Богдана Гавриловића; О аналитичком представљању једнограних функција у области тачке у бесконачности, од Богдана Гавриловића; Проучавање функција представљених одређеним интегралима, од Михаила Петровића; Глацијални трагови на Пирину, од П. Јанковића и Нови резултати о глацијалној епоси Балканског Полуострва, од д-ра Ј. Цвијића. —

Српска Краљевска Академија: *Годишњак*, XV, 1901. Београд, штампано у Државној Штампарији, 1902. М. 8°, стр. 332. Цена 1 динар.

Глас Српске Краљевске Академије, LXV, први разред, 25. — Београд, Државна Штампарија Краљевине Србије, 1903. В. 8°, стр. 333. Цена 2 динара.

Глас Српске Краљевске Академије, LXVI, други разред, 41. Београд, Државна Штампарија Краљевине Србије, 1903. В. 8°, стр. 193. Цена 2 динара.

Српска Краљевска Академија: *Споменик*, XI, први разред, 5. Београд, Државна Штампарија Краљевине Србије, 1902. — 4°, стр. 75. Цена 1.50 дин. —

Јован Скерлић: *„Уништење естетике“ и демократизација уметности*. Београд, Штампарија Светозара Николића, 1903. — 8°, стр. 38. Цена 0.50 дин.

Петро Косорић: *Песме*. Ужице, књижара и штампарија Л. Ђ. Трипића, 1903. — 8°, стр. 70. Цена 0.80 динара. —

Мала Библиотека, Број VI, година V, 1903. — Ги де Мопасан: *Орла*, с француског превео Вељко М. Миљевић. Цијена 30 потура (40 пара дин.) У Мостару, 1903., издање и штампа издавачке књижарнице Пахера и Кисића. 16°, стр. 69.

Мала Библиотека, Број VII, година V, 1903. — Јован Ђорђевић: *Чучук-Стана*, биографичка црта. Цијена 30 потура (40 пара дин.) У Мостару, 1902., издање и штампа издавачке књижарнице Пахера и Кисића. 16°, стр. 48.

Једна рукавет из Вукове преписке. Издао В. Богинић. Издавак из „Срба“ год. I и II. Дубровник, Српска Дубровачка Штампарија А. Пасарића, 1903. — 8°, стр. 108. Цена?

Сергије ил. Шевин: *Два света*. Минхен, 1903. — Електрична штампарија С. Хоровица — Београд В. 8°, стр. 32. Цена 50 пара дин.

Свет. Коровић: *У часовима одмора*. Цртежи, слике, записи, приповетке. Књига I. У Мостару, 1903. Штампарско-умјетнички завод Пахера и Кисића. 8°, стр. 241. Цијена 2 круне, 2.50 дин.

САДРЖАЈ:

С пролећа, написао М. П. Ђирковић. (Наставиће се).
Тужно пролеће, песма, други П. М. И., од Милутина Јонан-Ван Дајк, сликар краљева, с француског Миа. новића.
Мистика ноћи. Песма. Написао Душан С. Вукић.
Један догађај. Франсоа Коне. С француског превео М—в.
Један рачун, песма, написао Влад. Ђоровић.
Генералова кћи, роман, написао Н. Н. Потавенко (настанак).
Закуцајте смело, песма, написао Marold.
Бразне фотографије, написала Пезра, с тајландског Соџија.
Листаћи (Песме у прози, приче, импресије): Меланхолија. (Казимир П. Тетмајер). 1. Сен. 2. Ружница 3. Срећа. Превео Владоје С. Југоваћ. 4. Господин који чини добротворства. М. М. Ускоковић.

Вјенстјерне Вјерисон, по некачком М. (свршетак).
Уз наше слике.
Хроника (Наука, Књижевност, Разно).
Библиографија.

СЛИКЕ: Његово Величанство Краљ Србије ПЕТАР I. — Дубравка, сликао В. Буковац. — Г-ђа Јелица В. Буковац, сликао В. Буковац. — Аго, сликао В. Буковац. — В. П. Далматов, члан Императорског Позоришта у Петрограду. — Педесетогодишњица Београдског Певачког Друштва (Важнији директори, протектори председници и хорова Београдског Певачког Друштва). — Тунел на друму између Ужича и Чачка. — Магдалена иокајница, сликао В. Буковац. —

* **НОВА ИСКРА** излази сваког месеца. — Цена: на год. 16. на по год. 8. четврт год. 4. дин.; ван Србије 10 фор. или 20 дин. у злату. Претплата и све што се тиче администрације шаље се **Р. Ј. Одавићу**, власнику Капетан Мишића 8.

Власник и уредник **Р. Ј. Одавић**, Капетан Мишића ул. 8.

Краљевско-Српска Државна Штампарија